

KUBBEALTI

AKADEMİ MECMÛASI

M. Münir Atalar
Sâmiha Ayverdi
Nihad Sâmi Banarlı
Tahsin Banguoğlu
Yahya Kemal Beyatlı
Kaya Bilgegil
Fâruk Nâfiz Çamlıbel
Bekir Sıtkı Erdoğan
Orhan Seyfi Orhon
Nermin Pekin
Fevziye Abdullah Tansel
Faruk Kadri Timurtaş

Yıl : 2

Ekim 1973

Sayı : 4

AKADEMİ MECMUASI

•
Sahibi

Kubbealti Cemiyeti
adına İdare Heyeti
Başkanı

İlhan Ayverdi

•

Yazı İşleri Müdürü

Şeymâ Taşcıoğlu

•

Müdür

Nihad Sâmî Banarlı

Yıl : **2**

1 Ekim 1973

Sayı : **4**

Kubbealtı Akademi Mecmûası, üç ayda bir çıkar, akademik mecmûadır.

Fiâtı 5, yıllık abone bedeli 20 T.L. dir. Dış ülkeler için abone bedeline posta ücreti ilâve edilir: Her sayının ücreti, Avrupa için 350 krş. Amerika için 10 lira 25 krş. tur. (Abonelerin, değişen adreslerini bildirmeleri ricâ olunur.) İlan ve reklâm, milli kültürümüze hizmet eden müesseselerden alınır; tam sahife 1500, yarım sahife 800 liradır.

Adres : Çarşıkapı, Yeniçeriler Caddesi, No. 81 İstanbul; P.K. 107 —
Beyazıt. Tel. 22 95 17

Basıldığı Yer : *Baha Matbaası*

Kapak Kompozisyonu : *Aydın Yüksel*

Bize ilân veren müesseseler mecmûanın yapmakta olduğu hizmete bu ilânları vâsıtasıyla nakdî yardımında bulunmak suretiyle iştirak etmektedirler.

Türkiye'de hemen hergün, gerçekten münevver ve vatansever bir okuyucu zümresinden, çok sayıda **abone olma dileği** alan tek mecmûa, **Kubbealtı**'dır.

Bu sevindirici hâdisenin bir milletin dili ve kültürü için çalışanlara nasıl bir kuvvet ve cesâret vereceğini okuyucularımız çok iyi bilirler.

Bu sayımızda bütün muhterem **abonelerimize** şunu hatırlatmak istiyoruz ki **Kubbealtı Akademi Mecmûası**, bugün ikinci yılını doldurmuş bulunuyor.

Şimdi, daha sağlam imkânlarla gireceğimiz üçüncü yılımızda, hem mecmûamızı vaktinde almak hem de çalışmalarımıza bu yoldan bir yardımında bulunmak için, **abone kayıtlarınızı** tekrarlamanızı diler, size derin saygı ve sevgilerimizi yollarız.

Not: Türkiye'de son iki yıl içinde şiddetle değişen mâli şartlar dolayısıyla mecmûamızın her sayısı gelecek sayıdan itibaren **7.50 lira** ve **abone bedelleri de 30 lira** olarak ayarlanmıştır.

Kubbealtı Akademi Mecmûası, bu sayısıyla ikinci yıl neşriyatını da tamamlamış bulunuyor. Mecmûamız, Türk dilini, Türk edebiyatını koruyup yaşatma yolunda bizimle berâber olan bütün azîz okuyucularına şükran duygularını bildirir.

Evvelce de belirttiğimiz gibi, yeryüzünde hiçbir dil, Türkçenin mârûz kaldığı vahim sabotajlara uğramamıştır. Her dilin büyük müdâfaacıları, her yerde, vazîfelerini şuurlu bir dil sevgisiyle başarmışlardır.

Bu bakımdan, yeryüzünde âdetâ sâhipsiz kalan tek millî dil, bizim azîz Türkçemizdir. Memleketimizde, sayıları gün geçtikçe çoğalmakta olan mühim bir kısım okuryazarlarımız, dil mevzûunda ustalıklı aldatıldıkları için, **uydurma dil** hareketlerini yıkıcı değil, yapıcı sanma hâtasına düşmektedirler.

Kubbealtı Dil ve Edebiyat Akademisi, bütün bu lisan ihtilallerini, elinden geldiği kadar düzeltme yolundaki millî ve ilmî gayretine devam etmektedir. Gaayesi, vatan çocuklarını kendi millî mâzîlerinden, tek bir tel kalmamacasına koparmak isteyenlere, ilim ve şuur yoluyla mâni olmaktır.

Bu mevzûda bizimle berâber olan okuyucularımızın sayısı ise, hergün büyük ümid verecek bir şekilde artmaktadır.

İÇİNDEKİLER

		Sahife
Ellinci Yıl		4
Bir Kaybın Yıldönümü	**	5
Mihver İnsan İhtiyacı	Sâmiha Ayverdi	9
Millî Ahrar Fırkası	Yahya Kemal	13
Orhan Seyfi'den Seçmeler		16
İsimsiz Kit'alar	Fâruk Nâfiz Çamlıbel	21
Uydurmacılık Üstüne	Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu	22
Uydurma Kelimeler Sözlüğü	Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş	26
Çölde Bir Duman	Bekir Sıtkı Erdoğan	30
Anadolu Vicdânında Moğollar	Nihad Sâmi Banarlı	31
Millet Ve Rü'yâ	Prof. Dr. Kaya Bilgegil	46
Kaamus-ı Türkî Mukaddimesi	Nermin Pekin	50
Türkçenin Sırları	Fevziye Abdullah Tansel	57
Kitaplar	M. Münir Atalar	71
Yeni Kalemler	Mehmed Bayraktar Attilâ Özçelik	73

ELLİNCİ YIL

Cumhûriyetimizin 50. yılını kutlama ayındayız. Mühim bir kısım dünyâ milletlerini örnek alarak, Türk târihinde hemen ilk defâ kurulan bu rejim, ancak milletimizi yine kendisinin idâre etmesiyle gerçek Cumhûriyet olabilir. Bu da millet ekseriyetinin iktidâra getirdiği ve getireceği millî teşekküllere saygı göstermek, inanmak, bu arada onu, engellemek şöyle dursun, ona yardım yarışında bulunmakla mümkündür.

Atatürk devri boyunca devâmeden kuruluş ve inkılâp hamlelerini yalnız bırakmayan Kuvay-ı Milliye Rûhu ile, Cumhûriyet, büyük gelecek vâdediyordu.

İkinci Dünyâ Harbi yıllarında ise, Türkiye'nin Cumhûriyet rejimiyle idâre edildiği söylenemez. O devrin iktidârını beğenmeyen Türk milleti, iktidârı kendi seçtiği ellere teslim etmişti. Fakat iç ihtiraslarla iç fesadlar ve hem yabancı hem de yıkıcı ideolojilere körükörüne aldanışlar yüzünden bu devirde, millet re'yini hiçe sayan, millî irâdeye değer vermeyen, hattâ Türk diline ve Türk kültürüne tasallut cesâretinde bulunan hareketler de oldu.

Buna rağmen, Türkiye'mizin her ilini birbirine bağlayan yollar, çeşitli sanâyi fabrikaları, barajlar ve diğer têsislerle kalkınması, bütün anarşik hareketlere rağmen, gerçek Cumhûriyet olabilen yıllarda görüldü. İmparatorluk devrinin büyük rüyâsı olan Boğaz Köprüsü bile böyle bir devirde gerçekleşti.

Böylelikle, bu ayın sonunda, 50. yılı kutlanacak Cumhûriyet devrinin her yılı tam Cumhûriyet değilse bile, Cumhûriyet olabilen yılları, millî irâdenin ve millî gurûrun şahlanmasına ve bir kalkınma yoluna girmemize imkân hazırlamıştır.

Milletimiz, bu 50. yıla da, öyle temennî ediyoruz ki, Atatürk'ün söylediği Hâkimiyet Milletindir esâsı içinde girecek ve millet reylerine saygı duyulduğunu görmenin vicdan huzurunu ve asil gurûrunu tadacaktır.

İşte bu temennî içinde 50. yılın, şerefli Türk târihine en uygun bir şekilde, Türk milletinin bugünü ve yarını için hayırlı ve uğurlu olmasını diliyoruz.

Bir Kaybın Yıldönümü

— Orhan Seyfi Orhon için —

22 Ağustos 1973 Çarşamba günü, merhum şâir, Orhan Seyfi Orhon'un, vefâtının birinci yıldönümü idi. O gün, Son Havadis Gazetesi'nin kadirşinas hareketiyle, merhûmun Zincirlikuyu'daki mezarı başında bir anma töreni yapıldı. Ben, sıhhi engeller yüzünden bu törene katılamadım. Fakat Son Havadis'in muhterem Neşriyat Müdürü Can Kaya İsen'in bu husustaki dâvetiyesini aldığım günden beri, Orhan Seyfi'nin hemen bütün eserleriyle; hâtıralarıyla ve türlü mevzûlardaki sohbetleriyle berâberdim. Yine birlikte duyduk, düştük, derdleştik ve günümüzün şu dil ve şiir yıkımı karşısında, tam bir anlaşma içinde, hüznümlendik.

*
**

Orhan Seyfi Orhon, Türkiye'de 1909-1923 arasında gelişen Millî Edebiyat Cereyânı'nın Türkçeyi en güzel kullanan şâirleri arasındaydı. Arûz'u çok güzel kullanıyor; bu sebeple, Hece'de büyük başarı gösteriyor; bu iki söyleyişi bir arada yürütüyor; ve zaman zaman, Aruz'la Serbest nazım melodileri terennüm ediyordu. Bütün bunları yaparken, hem şiir'e, hem de en güzel Türkçe'ye sâdık, hattâ vurgun bir gönülle çalışıyordu.

Bu sebepledir ki Orhan Seyfi, XX. asırda en güzel sesini bulan Türkiye Türkçesi'nin bu şahlanışına hizmet eden şâirler arasındadır. Vaktiyle, Fuzûlî'nin her gerçek şâir için heber verdiği bir kaanûna uyarak Orhan Seyfi de şiirlerini yaradılıştan izin almış bir rûhla söylüyordu. Bizim, her fırsatta belirttiğimiz gibi, şâir demek, milletin lisânındaki güzel ses'i duyan ve duyuran insan demektir. Orhan Seyfi, işte, Türkçedeki bu sesi duyuyor ve duyuruyordu.

O kadar ki onun hece ile söylediği mısralarda bile arûz'un melodileri sesleniyordu. Fakat şâir, bunu bilerek, veyâ özenerek, kısaca sun'î bir şekilde yapmıyordu. Çünkü hakîki

şâirin, şiir söylerken, onu hangi malzeme ile, hangi ses ve sanat oyunları ile, kısaca hangi hünerbazlıkla söylersem, şiirimi beğendiririm, diye düşünmeğe vakti ve gafleti yoktur. O, duyar, düşünür, duygulanmalarının taşacak hâle geldiği anlardaki şiire şahlanışların, terennüme en uygun mısralarını, yaratıcı rûhunda âdetâ söylenmeğe hazırlanmış bulur ve söyler.

Büyük şâirler, şiirlerini nasıl söylerler? Bu şiirlerde neleri, nasıl kullanırlar? Duygu, görgü, bilgi, tecrübe ve düşünce malzemelerini nasıl ve ne gibi sihirli bir istif'le, kelimelerden yapılmış birer mûsikî cümlesi hâline getirirler?

Bu hususlarda şâirlerin de bizzat, şiir terbiyeleri, görgüleri, bilgileri, fikirleri ve tecrübeleri vardır ama, onlar, şiiri söylerken, bunları düşünmezler bile... Böylelikle, onların sanatlarındaki sihri bulmak, yine de kendi işleri değildir. Bu işi, zamânımızın ifâdesiyle, bir elektronik beyin'le inceler gibi inceleyip meydana koyma vazîfesini, (bunu Orhan Seyfi Bey'in çok kullandığı bir tâbirle söylüyorum) estet'ler yapar, hakikî şiir tahlilcileri meydana koyar.

Bu hâdise de böyle olmuştu. Meşhur 12 Mart müdâhalesini fırsat bilip, âdî bir oyuna getirilerek lâğvedilen 1000 TEMEL ESER serisi arasında Orhan Seyfi Bey'in de ŞİİRLER isimli bir kitabı neşrolunmuştu. Bu kitabın başında Orhan Seyfi Orhon — Hayâtı, Şiiri ve Türkçesi başlıklı bir yazıda söz, bu noktalara da temâs etmişti. Meselâ orada deniliyordu ki:

Orhan Seyfi'nin Hece ile söylediği şiirlerde bile Arûz âhengi vardır. Çünkü Arûz, tam 1000 yıl, Türkçe ile ve Türk şiiri ile birlikte Türkçeleşmiş, bir Türk arûzu milliyeti kazanmış ve yalnız Türk şiirinin değil, bizzat Türkçenin de notası olmuştur.

Orhan Seyfi'nin, hece ile söylerken farkına varmadan; Arûz âhengiyle seslendirdiği terennümler, onun, meselâ Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi'nin daha ilk mısralarında başlar:

Çok eski bir zamanda
Mefâ'ilün / fa'ülün

gibi... Sonra yine Arûz mûsikîsindeki:

Sevimli kız, güzel kız
Mefâ'ilün / fa'ülün
Tek yaratmaz Tanrı'mız
Fâ'ilâtün / fâ'ilün
Dağlarda bahtiyar, sen
Mef'ûlü / fâ'ilâtün
Ne şekle girmişim bak
Mefâ'ilün / fa'ülün
Dağıldı hep sevincim
Mefâ'ilün / fa'ülün

bu mısralar ve böyle daha sayılamıyacak kadar çok hece ile söylemişler, hem de tam bir Arûz âhengi taşır. İşte merhum şâir, şiirinin bu şekildeki tahlilini o kitapta okuduğu zaman, derin bir neşe duymuş, şiirinin anlaşılmasından doğan bir hazla, yazarına, defâlarca teşekkür fıkraları yazmıştı.

Orhan Seyfi'nin, Türkçeyi, böyle bir müzikal ustalıkla kullanış kaabiliyetine, daha 1922 de Yahya Kemal de dikkat etmişti. Şiir, hece ile de söylenebilirdi ama, kelimelerin, hele hece'lerin yanyana getirilişi, mutlaka bir mûsikî cümlesi âhenginde olmalıydı. Yahya Kemal, meselâ:

İstihbârât Kalemî'ne mürâcaat edemedim

cümlesi, 16 heceli vezinle ve 4+4+4+4 duraklı olarak söylenmiş bir sözdür ama şiirle hiçbir münâsebeti yoktur, diyor. Bu mukaabil Orhan Seyfi'nin:

Çıktım bugün güzellerin gözlerinde seyâhate
mısraını, aynı vezinle ve aynı duraklarla söylendiği halde, âhenkli buluyor ve:

“Bu mısraâda (yukarıdaki) noksanlar var mı? Bu mısraın her cüz'üne sâkin, memdûd, ve müteharrik heceler iyi yerleşmiş ve her hassas kulağa bu mısra' hoş gelir. Dört sâkin yâhut dört müteharriki sıra ile söylemek, söyleyene âit bir

kusurdur. Bu kusur, millî veznimizin kendinde değildir.” diyordu. (Bkz. Yahyâ Kemal, Edebiyâta Dâir, İst. 1971, S. 119)

Bu söz, eğer bir insan şâirse ve şiirini söylediği dilin ses güzelliğini ve âhenk sırlarını duyabilmek kudretinde ise, hece vezniyle bile âhenkli hattâ raksân şiirler söyleyebilir, mânâsında idi. Yahya Kemal ilâve etmeğe lüzum görmemişti ki Orhan Seyfi'nin o mısırâı, hece ile 4+4+4+4 duraklıdır ama, aynı zamanda arûz'un:

Müstef'ilün / mefâ'ilün / fâ'ilâtü (n) / mefâ'ilün

âhengindedir. Yâni, yine de 1000 yıl, Türk diline nota'lık yapmış, baştan başa mûsikî olan, tamâmiyle millî bir veznin nağmeleriyle mûsikîlidir.

Esâsen, Türkiye Türkçesi'ne bir mûsikî şahlanışı kazandıran uzun hece'nin, bâzan açık + kapalı heceler sıralanmasıyla de yarattığı yeni âhenk, dilimizdeki bu sesleri duymak ve duyurmakla meydana gelmişti. Bugün, Türkçe'nin şiir lisânı olarak, dünyânın en âhenkli ve en güzel sesli dili oluşu, işte bu asırların ve böyle şâirlerin yâdigârıdır. Bu şiir saltanatının en büyük hissesi ise, doğuştan şâir ruhlu milletimize âittir.

Bugün nûr içinde yatmasını dilediğim Orhan Seyfi Orhon, aynı zamanda Kubbealtı Akademisi'nin de en kıymetli bir âzâsıydı. Bizimle bu mevzuları, konuşmaktan büyük zevk duyar, bâzı geceler, telefonu açar, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz dil ve kültür çalışmaları karşısında duyduğu hazzı bildirir, Yahya Kemal Enstitüsü neşriyatını büyük bir saâdetle tâkibeder, her kitap hakkında sütunlar dolusu takdir ve tebrik yazıları yazardı.

Bugün de biz, onun azîz hâtırasını böyle saygıyla anıyoruz, ve inanıyoruz ki Türk dilinin hakikî evlâdları, her zaman, onun Türkçeye ve Türk şiirine hizmetini aynı saygıyla anacaktır.

MİHVER İNSAN

İHTİYÂCI

Sâmîha Ayverdi

Dünyânın mihver insandan mahrum kaldığı gaflet ve nisyân asırlarının alâmetleri felsefede, ilimde, san'atta, kıraç, verimsiz, çorak, sahte mahsuller doğurmaktır.

Beşeriyet, bu hastalık ve sapıklık çağlarında, zihnî ve rûhî ihtiyaç ve ölçülerin berâberce kabûl ve te'yîd etmiş olduğu *Büyük Adam* yerine onun sahteleri, fosilleri ile avunur. Ve bu ersatz idolün etrâfında zürriyet vermeğe uğraşır? Ne ki bu birleşmeden meydana gelen fikir veyâ san'at mahsulleri, devamlı, soylu ve makbul bir bereket değil, gayr-i meşrû ve inkâr edilmiş bir kalabalıktır. Onun için de hakikî kıymetleri ve mihver fikri kaybedip sentetik merkezler etrafında peteklenmeye uğraşan kütlelerden, ne gerçek bir îman adamı ne san'at ne de fikir dehâsı çıkabilir. Bu kof, sığ, ve götürü pazar heyecanların adamı, ne yeni bir medeniyet kurabilir ne de asırların yıpratamıyacağı fikir ve san'at mahsulleri verebilir.

Şu halde, yalnız akıl ve madde noktasından hareket ederek, müşterek îman merkezlerini tahrib ede ede, var kuvvetini dış tabiati fethetme harcayan ve sâdece madde ile gürleşen sıradan insanın yaptığı nedir?

Bilhassa rönesanstan bu yana, yer yüzünün ağırlık ve üreme merkezi olan Garb maddeyi laboratuara getirerek, ona, hergün biraz daha hakim olmak çârelerini araştırmış ve teknik hârikalar meydana getirmiştir.

Ancak, bu üstün başarısına rağmen, kabûl etmek lâzım

ki, maddeye hâkim olmak, bizzat kendine hâkim olmaktan kolay ve basittir. Zîrâ kendi derinlerine inmekte, insanlık ve hayvanlık sınırlarını tâyin mücâdelesinde mükellefiyet, mes'ûliyet ve çetin zorluklar vardır. Halbuki maddeyi itâat altına almakta hem gurur hem de bunu akıl mahsûlü îcadlarla bizzat kendi gözünü boyamak gibi beşerî bir zevk ve tatmin mevcuttur. Ama duygu ve ruh iffeti gibi bir arınmışlık bölgesinin dört başı mâmur huzûruna kavuşmamış olmaklık yüzünden tek taraflı kalmış, bütünlenememiş bir dağınıklık ve ümitsizlik vardır.

Ne çâre ki, kendini bu satıh üstü îcatcılığının haz ve zaferi anaforuna kaptırmış olan insanoğlu, sarsılan îmânını; kaybettiği asâletini; boşa harcadığı zevkini ve tefekkür kudretini geri isteyecek ihtiyaç ve istidâdı, henüz uyukladığı köşesinden dürtüp kendine getirememiş bulunuyor. Zîrâ bir mânâda kendi eliyle kendi etrâfında ördüğü esâret çemberi, meydana getirdiği teknik orduları ile barikatlanmış olan, âdetâ tecrit hâli içinde eli kolu bağlı bulunmaktadır. Öyle ki, tarlasını fabrikasını işlettiirdiği, denizlerin altına daldırdığı, bulutların üstüne uçurttuğu makinelerinin gurûru ile sarılmış olarak kendini arasa da bulamayacak kadar düşünce cihazı uyuşmuş ve kendisi de sanki meydana getirdiği icatlara benzer bir cansız cisim hâline gelmiştir.

İşte bu insanoğlu, avuc içine alıp hükmettiği maddenin rahatlığını yudum yudum tadarken, geçmiş ve gelecek endişesi olmayan dünyasının içinde murakaasız, kontrolsüz tehlikeli ve hattâ azgın bir hürriyetin esîri olmuş bulunmaktadır.

Belki de en kötü esâret, bir efendiye köle ve hizmetkâr olmaktan ziyâde, kendi hayvânî ihtiras ve şehvetlerinin kulu ve bendesi olmaktır.

İşte insan, bir merkeze ve dolayısıyla kendi kendine karşı duyduğu mes'ûliyet fikrinden çözüleliberi, cemiyetle olan münâsebeti de sıcaklığını, sevgi ve anlayış esâsına dayanan

yumuşaklığını kaybetmiştir. Onun için de fert'lerin ve dolayısıyla kütlelerin, birbirleriyle olan muamele ve alışverişlerini bir menfaat ve mal mübadelesi seviyesine düşmüş görmekte şaşmalıdır.

Ne yazık ki ona da bu gün, bir eşyâdan, bir maldan İeri değer vermek zorlaşmış bulunmaktadır. Zîrâ maddî imkânları kudret ve refahı arttıkça, şefkati, merhameti, sevgisi ve derinliği azalmış; bedenî hazları ziyâdeleştikçe gururu ve egoizmi galeyân etmiştir.

Hulâsa, dış tabiata giriştiği savaş ve elde ettiği başarı, iç tabiatında ıztırapların, gaflet ve kör dövüşünün artmasına yol açmış. Böylece de tekniğin zaferi, iç dünyasını yıkan insan neslinin huzur ve saadet anlayışını alt üst ederek maddesiyle mânasının arasına karlı dağlar koymuştur.

Ama başı devâmı bilinmeyen târih öncesi devirlerden beri, tecessüslerini tecrübeye vurmaktan geri kalmayan insanoğlu için, dalâlet ve sapıklık dediğimiz elemanların da yeni oluşları gerçekleştirmek gibi ciddî payları inkâr olunabilir mi? Zîrâ her iyilik içinde kötülüğün, her kötülük içinde de bir iyiliğin tohumları gizlidir. Yeter ki müsbet elemanları dürtüp uyandırma ihtiyâcı, beşer idrâkinin ufkunda belirsin.

Bugün insanoğlu, büyük ekseriyeti ile, kendi kendisinden alâkasını kesmiş ve yalnız kendi dışındaki kuvvetler bağlanmış, onlarsız olamaz hâle gelmiştir.

Yaradılış kaanunları ise, onu mutlaka bir merkeze tutunmaya zorladığından ister istemez tabiatın buyruğuna baş eğmeye mecburdur. Şu halde, kendi varlığı hazinesi kopy ve gerçek kıymetleri tahribedip nazarlarını sâdece dünyanın dış yüzüne çeviren bu adam, alâkası hâricinde bıraktığı hakikî merkezler yerine onun sentetik mukaabillerine sarılmış bulunuyor. Ama bu da bir tecrübedir. Neticede de giriştiği o tecrübenin gerçekliğini veyâ sahteliğini farkedeceği muhakkaktır. İşte o zaman, seçtiği yolun çıkmazlığına

toslayıp geri dönmek istediği zaman, mutlaka bir mihver insanın ardına düşüp, onun madde ile barıştırmış fikriyatı etrafında döllenmek ve dünyâsını yeni baştan inşâ eylemek suretiyle geniş bir nefes alabilecektir.

Yazık ki bu gün kendi kültür ve medeniyetinin ip uçlarını kaybeden Türk milleti, kendine, târihi ve millî bereketlerinden faydalanacağı bir yol çizmiş değildir. Onun için de, dünyâ fikriyatının peşini kovalamakta, önüne çıkan fakat bünyesine uymayan aykırı nafakalarla idrâk fesâdına uğramakta bulunuyor.

Ama gün olup, ikbâl ve istikbalini tâyin edecek şuûra erdiği zaman, maddesiyle mânâsını atbaşı yürütecek bir mihver insanın adımlarını tâkibelemekte bekaa ve devâmını göreceği de, uzak olmayan gerçekler arasında sayılabilir.

YAHYA KEMAL'DEN DÜŞÜNCELER

Millî Ahrâr Fırkası

Millî Ahrâr Fırkası'nın teşekkülü, İzmir fâciası'ndan sonra, milliyetperverliğin şerefli bir mazlumluk hâlini aldığı günlere tesâdüf etmişti. Diyebilirim ki tâ Meşrûtiyet'den beri hiçbir fırka, hiçbir siyâsî teşebbüs şu Millî Ahrâr Fırkası'nın o vakit mazhar olduğu müsâid vaziyete mazhar olmamıştı. İstanbul'u işgal eden müttefikler — aksül-amel garâbeti — bu defâ, İstanbul ortasında bir milliyetperver fırkanın teşekkülünü arzûlıyorlardı; çünkü Anadolu içlerine doğru teşekkül etmeğe başlayan bir Türk milliyetperverlik teşkilâtı onlara müphem, tehlikelerle dolu, tedmîri güç bir iş gibi görünmeye başlamıştı.

Bu devletler aynı zamanda, Türkiye ile musâlâhanın milliyetperverlerle daha (sağlam), olacağına kaani' olur gibi bir temâyülde bulunuyorlardı. Bunun için de tâ İstanbul ortasında, milliyetperver bir fırkanın teşekkülüne göz yumuyorlardı. Pâdişâha ve hukûmete gelince İzmir fâciasından beri şaşkın bir haldeydiler; herhalde İtilâf ü Hürriyet'di, yâhud Sulh u Müsâlemet'di yâhud bu neviden eski düzen muhâliflerden mürekkep yaygaracıların millet nazarında itibarlarını tamâmıyile kaybetmiş olduklarına kaani'

gibiydiler; lâkin bu târiflerden daha doğru bir târifle: İzmir fâciasından beri pâdişâha ve hukûmete kesel gelmişti. Sultanahmet meydanında, Kadı(köy) ve Üsküdar taraflarının muhtelif meydanlarında verilmiş olan mitingler, Türkiye’de, efkâr-ı umûmiyenin milliyetperverlik tarafında olduğunu belirtmişti; hattâ nice muhâlifler İzmir fâciasından sonra yeni zihniyeti (şî’âr) edinmişlerdi. Sokak ve hava’ milliyetperverlik tarafındaydı; bunu herkes teslim ediyordu.

İşte *Millî Ahrâr Fırkası* böyle bir devirde teşekkül etmeğe koyuldu.

Bu fırkanın teşekkülüne kimin tarafından sevk olundum? Bunu şimdi hatırlamıyorum bile. Fırka’nın küşad günü, İstanbul’da mevcut bütün gazete *başmuharrirleri*, bütün *siyâsîler*, bütün bellibaşlı şahsiyetler dâvet olunmuştu. Fırka müessislerinin elebaşlarından olan *Bekir Sâmî* ve *Câmî Beyler*, — Küşaddan ancak bir saat evvel — ânî bir teşebbüsle, içtimâi benim açmamı ricâ ettiler. Müessislik ve reislik şereflerini kimseye vermeyen bu ileri gelenlerin *küşad merâsîmi* gibi bir riyâsetten kaçınmaları, öne atılmamak, görünmemek endişesinden mi idi? Yoksa söz söylemek beceriksizliğinden mi? Bunu o saat düşünmemiştim. Cağaloğlu’nun, sâbık Dîvân-ı Muhâsebât yanından arkaya giden — ismini unuttuğum — bir sokağında, şöyle böyle bir binânın ilk katında, *Refik İsmâil*’in becerikliliği sâyesinde birkaç gün zarfında tefriş edilmiş bir salonda tika basa, İstanbul’un bütün Mütâreke çehreleri mevcuddu. Birçokları teşekkülün çok mühim olduğunu farzettikleri için hürmetkâr bir tavır almışlardı. Ellerinde Fırka’nın birkaç gün evvel — Bilhassa Câmî Bey tarafından — tab’ ve neşredilmiş programı vardı. Bütün bu zevât, fırkayı, Sivas Kongresi’nin, *Mustafa Kemal Paşa*’nın İstanbul’da bir tecellî şekli olarak vehmediyorlardı. Diğer taraftan da rûhen müsterihtiler, çünkü Fırka’nın müessisleri arasında *İttihâd ü Terakkî*’nin azılı muhâlifi olarak öne atılmış olanlar göze çarpıyordu; binâenaleyh bu fırka Müttefikler’ce fenâ görülemezdi gibi bir itmi’nan hissediyorlardı.

“İttihâd ü Terakkî’ye muhâlif olan Türk milliyetperver-

leri!., İşte böyle bir teşekkür İstanbul'un ve taşranın nice akli başında olanları tarafından özleniyordu. Hakikatte *Millî Ahrâr Fırkası* havada dolaşan bu emelden doğmuştu. Bu işin bütün sırrı buradaydı.

İçtimâ' başlayacağı dakikada *Câmî Bey* salona girdi. Fırka'nın teşekkürü hakkında lâzımgelen îzâhâtı benim mu-fassal olarak vereceğimi söyledi, ve ilk sözü bana verdi. O uzun sözlerimi şimdi aynen hatırlamıyorum. Gaalibâ hepimizin düşüncelerini toplayarak bir îzâhta bulundum ki mües-sisler tarafından tasvîb muâmelesi gördüm. Beyânâtımın esâ-sı bu idi. Türk milliyetperverliğini Müttefikler, harbi açan ve Mütâreke'de savuşan bir fırkanın malı addetmekte men-faat görüyorlar. Biz devletleri bu müddeâlarına da vaz ge-çirmeğe uğraşsak bile muvaffak olamayız. Ancak bir hakikat var ki vatanımızın gaalip devletler tarafından işgalinden sonra Türk milleti ortada hiçbir müteşekkil kuvvete mâlik olmayan bir vaziyetde, öksüz kalmıştır. Hepimizin idrâk ettiğimiz gibi bir memlekette milliyetperverler, öteden beri mütemeddin bir unsurdurlar. Bu unsur Türkiye'nin te-şekkülünü ancak Avrupa'da herhangi bir milletin bugünkü zihniyeti ile telâkkî eder; yâni asıl Türk milletinin kendi kadim yurdu dâhilinde, *İttihâd-ı İslâm ve Tûran* mevhûmele-rinden uzak, kendi lisânı ve örfü havzasında, inkişâf ede-rek yeni bir devlet olmak kaygısındadır. Bu harbin encâmı zâten Türk hududlarını kendiliğinden çizmiş oldu. Türkle-rin ekseriyeti ile meskûn kıt'alardan başka her kıt'adan vazgeçen Türk milleti zarûrî olarak yeni şekilde bir Avrupa devleti olacaktır. Fırka'nın bütün esasları bu realiteden mül-hemdir.

ORHAN SEYFİ'den SEÇMELER

BUGÜNKÜ TÜRKÇE

Yahya Kemal bizi uyarıyor!

Çok güzel çıkan “Kübbealtı Akademi Mecmûası” na alınan bir yazısıyla rahmetli üstad “Bugünkü Türkçe” üzerine dikkati çekmektedir.

Bu yazı hâlâ aktüalitedir ve bizi sâdece bir dil meselesi değil, bir memleket meselesi üzerinde uyarmaktadır.

Yazının başında bir millet için dilin önemini anlatan şu sözler var:

“Türkçe'nin çekilmediği yerler vatandır, ancak çekildiği yerler vatandan çıkar, vatanın gövde ve rûhu Türkçedir.”

*
**

Buradaki Türkçeyi, yalnız konuşulan Türkçe, diye anlamayın!

Bugün yazılıp okunmayan Türkçe diye de anlayın!

Milletimizin varlığı için, onun da varlığı şarttır. Sâdece konuşulan, fakat yazılıp okunmayan bir dil, gerçekten var sayılmaz.

Medenî bir milletin dili demek, konuşulan, yazılan, okunan dil demektir.

*
**

Bugünkü Türkiye bu durumdan çıkıyor! Biz de Sovyet Rusya'nın istilâsı altında kalan Türk ve müslüman esir milletler dönüyoruz.

Lehçe ve şive farklarıyla aynı dili konuşurlarken birbirlerini anlayamaz hale gelen o esir milletlerin durumuna düşeceğiz.

Yahya Kemal bizi sarsarak uyandırmak istemektedir.

*
**

Şöyle diyor:

“— Lisan bahsi açılınca: “Hâlâ mı o bahis ” diyerek bezginlik gösterenler bana acınmaya lâyık, gözlerini gaflet bürümüş en zavallı kayıtsızlar gibi görünüyorlar. Vatan bahsi açıldığı bir yerde: “Hâlâ mı o bahis?” diyecek bir Türk, menfur bir kayıtsızlık göstermiş sayılır. Bu telâkki, lisan bahsine olan kayıtsızlığa karşı o derece vardır.”

Güzel dilimizin merhametsizce parçalanmasına karşı bir misâl vereceğim :

*
**

Gayretli tâbimiz “Bilgi Yayınevi”nin, sözlük serisi arasında bastığı “Öztürkçe Sözlük” ü açtım.

İlk kelimesinden başlayarak anlayamıyorum. İşte misâli: İlk kelime: “Abartı” anlamadım. İstanbul'da doğdum, büyüdüm. Ne ben, ne de benim gibi İstanbullu dostlarım böyle bir kelime konuşmadık, yazmadık!

*
**

Türk Dil Kurumunca pek beğenilen, benim dilimin bu yeni sözlükteki kelimelerin yüzde yetmişini bilmiyorum.

Bir tartışma yolunu kapamak için soracağız: Peki, bunun dışında kalan, yaşayan güzel türkçenin sâhibi kimdir?

Biz ayrı iki millet miyiz? Hiç değilse Sovyet Rusya'da birbirlerini anlayamaz hâle gelen Türk ve müslüman iki esir millet miyiz?

*
**

Bu bizi bugünkü Türkiyemizde parçalayan ne korkunç fâciadır!

Yahya Kemal diyor ki :

“Bizi ezelden ebede kadar bir millet hâlinde koruyan, birbirimize bağlayan Türkçe’dir. Bu bağ öyle metin bir bağdır ki vatanın hudutları koptuğu zaman bile kopmaz. Hudutlar aşırı yine bizi birbirimize bağlar.”

*
**

Heyhat büyük şâir, senin o çok sevdiğin Türkçe’nin eşsiz sanat kudretinle şiirlerinde inciler gibi dizdiğin güzel kelimelerini bu “Türkçe Sözlük” te yüzde sekseni atılmıştır.

Millet demeyen, hürriyet demeyen, istiklâl demeyen, ah-lâk demeyen, adâlet demeyen, hasret demeyen bu uydurma Türkçe, senin milletinin güzel Türkçesi midir?

*
**

Bu dille ne millet olur, ne sanat olur, ne şiir olur, ne ilim olur, ne hürriyet olur, ne istiklâl olur!

Bir komünist boyunduruğu altında girip esir olmaktan başka hiçbir şey olamaz!

ŞİİRDE SAHTEKÂRLIK

Güzel Sanatların içinde en çok sahtekârlığa uğrayan şiirdir. Bunu Modernistlerle onlara pek yakın olan Marksist ihtilâlciler yapıyor. Komünistler şiiri demokratik hürriyet rejimini yıkmak için basit bir tahrip âleti gibi kullanıyorlar.

Böyle olunca şâirlik karakterini değiştiriyor. Hiçbir sanat bilgisine ihtiyâcı olmayan bir ihtilâlcî yamağı olmak kâfi! Ne yaparsan yap, bu rejimi biraz tahrip et de!

Onun için şâir, gönüllerden bir lirizm akımı geçirilmesini bilen bir sanatkâr olacağına bir sahtekâr oluyor.

*
**

Nâzım Hikmet bunu saklamıyor ki, açık söylüyor: Elinde sazla gönüllere seslenen şâiri paylıyor :

*“Bana bak, hey avanak
Elinden o zırlıtıyı bıraksana!
Sana
Üç telinde üç sıksa bülbül öten
Üç telli saz
Yaramaz!”*

*
**

Bugün şiir, bu anarşinin içindedir. Türk mutbağında pi-lâv pişirmesini bilmeyen “Ahçıbaşı” olur mu? Türk şiirinde kelimeleri alıp bir vezin kalıbı içine sokmayı bilmeyen şâir oluyor. Çünkü bunun bir sanat tekniğine dayanan hiçbir tarafı yok ki.. Ağzına geleni söyle..

Hayır, şiir bu değildir. Şair Hüdaî nâbit yetişmez. Gelişi güzel şâir olunmaz. Şiirin nisbeten en kolay tarafı sayılan bu nâzım tekniği için de uzun bir sanat çalışması lâzımdır. Bu sanatın bir takım hünerlere, eğersizlere, bilgilere ihtiyâcı vardır.

Bir Faruk Nâfiz olabilmek içinse bu işe bir ömür yetişmez. Size şâirin şu dörtlüğündeki kelimelerin yüz mislini vereyim. Lirizmini, esprisini de bırakın. Sâdece dilimize bu mısralardaki ritmik akışı verebilmek için bir ömür boyu uğraşın da yapın bakayım:

*Karlı dağdan yolum ayrıldı bahar ülkesine,
Çekti bir cennete hülyâma hayâlin hızla.
Bana göz kırpalı sen bir bulutun ardından,
Konuşan bir çocuğum her gece bir yıldızla.”*

Yapamazsınız, çünkü milyonların arasından her devirde şiirimize böyle bir yeni ses getirebilen bir iki şâir çıkabiliyor. Artık aruz veznini bilen kalmadığı için şâirlik sahtekârlığa en müsâit bir sanat oldu.

*
**

Güzel Sanatların arasında şiir resimden, mûsikiden daha güç anlaşılan bir sanattır.

Daha az popülerdir. Entellektüel bir anlayışa muhtaçtır. Başlangıcında resmi gözle, mûsikiyi kulakla anlayabilirsiniz, ama, şiir için bir fikir ve zevk olgunluğu lâzımdır.

Ahfeş'in keçisi gibi geniş getirerek şiir anlaşılmaz. Azıcık fikrî, hissî bir terbiyeniz olacaktır.

Fikir hayâtında ilerlemiş bir cemiyetin şâirini anlamak için, onun nazım hünerini de biraz anlayacaksınız.

Nâilî Kadim kendini överken:

"Eşârı böyle söyler üstad söyleyince!"

diyor. Onun şiiri nasıl söylediğini farketmeden üstad ve şâir olduğunu nerden anlayabilirsiniz.

*

**

Maâlesef bugün Aruz vezini bilmeyen Edebiyat Profesörleri vardır. Onlar kendileri gibi bir şâir seçerek onun üzerinde bilgiler göstermeye çalışıyorlar.

Epey kimseleri de aldatıyorlar. Sayın Üstad Nihat Sami Banarlı gibi bir Edebiyat Târihçisi, bir ested, yahut, Profesör Faruk K. Timurtaş gibi bir dil bilgini olmadan şiirden selâhiyetle bahsedilemez.

Bu kıymetli edebiyatçıların tenkitlerinden uzak kalan son devrin Türk şiiri bir sahtekârlık haline gelmiştir. Yazık ki bu yalnız edebiyâtımıza değil, millî zevkimize, millî kültürümüze, millî varlığımıza da tésir etmeye başlamıştır.

Bundan cesâret alan solcular memleketimizi bir anarşiye doğru dörtnala götürüyorlar!

İSİMSİZ KİT'ALAR

1

Her bahar yağmuru bir gonca açarken bende
Her geçen fırtına benden yeni bir dal kırıyor;
Beni her gün yeniden çelmeliyor bir şeytan,
Bir melek her gün elimden tutarak kaldırıyor...

2

Can atar, derdine derman diye, Lokman'la Hızır;
Sen hemen cân ü gönülden çekiver Besmele'yi.
Hayr için, şefkat için, min taraf-illâh me'mûr;
Kızıdır şâirin âlemde sıyânet meleği.

3

Ada'nın has gülü sanmıştım o dağ bülbülünü;
Geçmişiz biz de, el-âlemlle, demek bir sıradan...
Yolcu bir kuşmuş : Uçup gitti, nasıl geldiyse,
Ne bir iz kaldı, ne bir ses, o güzel hâtıradan!

Fâruk Nâfız Çamlıbel

UYDURMA KELİMELER SÖZLÜĞÜ

UYDURMACILIK ÜZERİNE

Prof. Dr. Tahsin BANGUOĞLU

Bir toplantımızda değerli arkadaşım Banarlı gençler tarafından sık sık kendisine yöneltilen bir soruyu ortaya koydu :

— Yeni yazı dilinde bir takım uydurma kelimeler var, biliyoruz. Fakat biz bunları ayırdedemiyoruz. Hangileri uydurmadır? Bize söyleyin.

Ben ilave ettim :

— Bir şey daha soruyorlar : “Peki, bu uydurmadır. Doğru Türkçesi nedir?”.

Gerçek şu ki yeni kuşaklardan milliyet duygusu taşıyan ve milliyetin sembolü bildikleri anadillerinde bir takım soy-suz unsurların türediğini gören, veya sezen aydın gençler elemli bir tepki içindedirler. Uydurma olduğunu anladıkları, veya sandıkları kelimelerden sakınıyorlar, tiksiniyorlar. Sosyalist edebiyâtının yıkıcı maksatla kullandığı aşırı uydurma dili de tanıyorlar ve reddediyorlar. Ancak bu yetmiyor.

Onların yukarıda gösterdiğimiz şekilde formülledikleri iki soru yerindedir ve bu gençler o soruları bugün kendi başlarına cevaplandırmak imkânına sahip değildirlere. Haklı olarak namuslu otoriteler arıyorlar ki “Bu böyledir” desin.

Aslında bir kelimenin doğru, uydurma, veya yabancı olduğunu sezme için anadili duygusu yeterli olmak, ilmi

teşhise ihtiyaç kalmamak gerektir. Fakat bizde 40 küsur yıldan beri öyle olmuştur ki pek çok doğru, güzel Türkçe kelimeler arasında bir çok da uydurma kelime ‘resmî ideoloji’ adına yazı diline zorlanmış ve yerleştirilmiştir. Bugün ise yazı dili üzerinde kurulmuş bu baskı manivelası büsbütün “aykırı bir ideoloji” hesabına işletilmeye çalışılıyor.

Türkçülerle başlayan ilk millileştirme hareketi içinde böyle bir baskı, dolayısıyla böyle bir mesele yoktu. Denebilir ki, ikinci hamle daha cesaretli ve daha hızlı oldu. Evet, öyle oldu ve milletçe yürütülen bu hareket dilimize pek çok güzel Türkçe kelimeler kazandırdı. Ancak onlara karışan uydurmalar “Sinek küçüktür, ama mide bulandırır.” ata sözünü doğruladı ve dilde bir tortu bıraktı. Bu tortu da bir yandan millî dilin gücü ve imkânları hakkında güvenimizi sarstı ve bu sefer batı dillerine doğru kapılar daha çok açıldı. Bir yandan da anadili şuurunu bulandırdı. Aydınlarımız ayıredemez oldular :

— Hangisi Türkçe, hangisi uydurma?

Benim de önümde öğretmen arkadaşlarım tarafından gönderilmiş üç tane kelime listesi var. Soruyorlar :

Hangisi Türkçe, hangisi uydurma?

İkinci sorunun cevabı bazan çok daha güç görünüyor. Çünkü orada sorular sıralanıyor:

— Peki, *okul* uydurma, *öğretmen* uydurma. Ama *mek-tep* ve *muallim* de kullanıştan kalkmış. Yazan değil, bunları söyleyen dahi kalmamış. “Onların doğrusu şudur.” diyen de olmamış. Ne yapacağız?

Burada eski kuşaklardan birçok aydınlarımız :

— O kelimelerin ne kusuru vardı? *Mektep*, *muallim* halka mal olmuş kelimelerdi. Onlara niçin dokunduk? diyorlar.

Haklıdırlar. Ancak tarihî gerçek de şudur ki mekteplerden Arapça ve Farsça öğretimini kaldırdıktan sonra bu dillerden gelen ıstılahlar ve yazı diline mahsus kelimeler köksüz kalmış, veya çürük dişler halini almıştı. Bizim dişçiler bu arada sağlam dişlere de asıldılar. Yanlış olan budur. O dillerin öğretimini —hattâ yerine başka klâsik diller koymak-

sızın— niçin kaldırdık? Bunu ve daha birçok şeyleri ayrıca prensip meselesi olarak tartışmak isteyeceğiz.

Şimdi biz gençliğin sorularına cevap vermekten kaçınamayız. İlk ikinci soruyu, belki yetersiz olarak, karşılama çalışacağız :

Yazı diline zorlanmış ve yerleştirilmiş görüntü kelimelerden (mot-fantôme) birtakımına zaman içinde doğru ve güzel Türkçe karşılıklar bulunacağına inanıyoruz. Ancak şunu unutmamalıyız ki uydurmak kolay, doğru ve güzel bir yeni kelime bulmak (néologisme) bazan pek güçtür. Arayalım, acele etmiyelim.

Bu kelimelerden bir takımı ise dilde galat kelimeler olarak kalabilecektir. Fakat ben sanıyorum ki ileride lûgatçilerimiz yabancı kelimelerin önüne koydukları tarzda (Ar. Fr. It). soylarını belirtmek üzere bunların da önlerine Uy. gibi bir kısaltma koyacaklardır.

Burada günün ortalama sayılabilecek yazı dili gerçeğini de hiç yalansız ve tereddütsüz göz önüne koymamız gerektir: Bu dilde zevkli veya zevksiz Türkçe sayabileceğimiz bütün yeni kelimeleri kabullensek bile düpedüz uydurma olan kelimelerden hiç birini kullanmaksızın yazı yazmamız imkânı kalmamıştır. Bir defa der demez resmî dille çatışırız. Sonra tutmuş bir uydurmanın yerine eskisini kullansak yadırganırız.

Böylece biz bazı uydurma kelimeleri de bilerek kullanır olmuşuzdur. Bu sefer de uydurmacılar bize :

— Sözde bizim kelimeleri beğenmiyorsunuz. Oysa onları kendiniz yazılarınızda kullanıyorsunuz, diyerek haklı çıkmaya kalkışirlar.

Yine bana şahsen yöneltilen bir soruya da burada cevap vermek istiyorum :

— Ama hocam, sen o zaman neredeydin?

— Buradaydım. Bu memlekette. Atatürk'ün ölümünden sonraydı. Güneş dil teorisi bir yana bırakılmış, fakat ondan ilham almış gibi görünen uydurmacılığa yeni bir hız verilmişti. Herkes Atatürk'ün dilde aşırı bir denemeden sonra tabii gelişmeye yer verdiğini biliyordu. Fakat bu dâvâda onun

artık yalnız adı vardı. Köşkün alaylı dil bilginleri “Kral öldü, yaşasın kral!” havası içindeydiler. Millî şef ise gözü kapalı bir “tasfiyeci”ydi ve yeni kelimelerin Türkçesinden bilmem ama, uydurmasından adetâ hoşlanıyordu.

Biz böyle bir durumda söze karıştık. Derslerimizle, mü-nâkaşalı konferanslarımızla “doğru Türkçe”yi, Türkçe kelime yapmanın yollarını anlatmaya çalıştık. Hücumlara uğradık, curnal edildik. Fakat yine de tek partinin gazete ve dergilerinde bir sıra yazılarla bildiklerimizi söylemeye imkân bulduk (Bkz. Dil Bahisleri 1 1941, 2 1942). Kısaca :

— Efendiler, diyorduk, bunun doğru Türkçesi var. Uydurmayın : *Deney* değil, *deneme*, *sınav* değil, *sınama*.

Ama zamanın eğitim bakanı işin alayındaydı :

— Pilav olur da, sınav neye olmasın? diyordu.

Hülâsa söz dinleyen yoktu. En çok yadırganan felsefe terimleri de (1942) bu sırada imâl olunuyordu.

Sonradan da rahmetli Falih Rıfki ile birlikte biz Anayasa metnindeki uydurmalarından birkaçını çıkartmak için hayli uğraşmıştık.

Gençlerin ilk sorusuna ise şöyle cevap vereceğim :

— Ben yazı dilinde yer almış, veya Türkçe terimler arasına karışmış uydurma kelimelerin bir alfabetik listesini yapmak yoluna gitmiyeceğim. Yani Ali Himmet Bey gibi “Fazıl’ın Galatât Defteri” tarzında bir uydurma kelimeler lûgatçesi yapmak niyetinde değilim. Ancak milletçe benimsemeyen ve yürütülen büyük bir dil hareketinin yanı sıra bu uydurmacılık faaliyetinin gelişmesini yakından görmüş ve tanımış olduğum için sizlere onun kaynaklarını ve çeşitlerini anlatacağım. Her türlüünden örnekler vereceğim. Umarım ki bu yazılarım uydurma kelimelere teşhis koymak yolunda size yardımcı olacaktır.

Akademi Mecmûası’nın 2. sayısında Arapçadan gelen öz Türkçe (!) kelimelerden örnekler vermiştim. Gelecek yazımda bu cinsten uydurmaları ele alacağım ve 10 kadar ayrı yabancı dilden gelmiş öz Türkçe (!) kelimelerden örnekler vereceğim.

UYDURMA KELİMELER SÖZLÜĞÜ

Prof. Dr. Fâruk K. Timurtaş

Daha önceki yazılarımda da belirttiğim gibi, uydurma kelimeler dilin yapısına, kaidelerine aykırı düşen, çeşitli bakımlardan hatalı olan kelimelerdir. Yanlış türetmeler veya mânâ ve mefhûm bakımından eksiklikler, kelimelerin uydurma sayılmasına sebep olmaktadır. Tabii şekilde, yâni dilin bünyesine uygun olarak meydana getirilen kelimeler için, uydurmadır, yanlıştır denemez. Hiçbir ölçü ve kaideye bağlı olmadan rastgele kelime yapmak uydurmacılık; dilin ses ve şekil hususiyetlerine, estetiğine uyarak ve mânâyâ, mefhûma dikkat ederek kelime teşkil etmek türetmeciliktir. Biri sun'î ve yanlış, öbürü tabii ve doğru bir yol ve tutumdur. Uydurmacılık derken, kastedilen budur. Bir dilde elbette yeni kelime ve ıstılâhlar meydana gelecektir ve getirilecektir. Yalnız, bunların dilin yapısına uygun olması şarttır. Mesele dilde yeniliğin yapılamıyacağı, yeni kelimelerin bulunamayacağı değil, bunların uydurma olup olmadığı hususudur. Yeni kelimelerin tabii şekilde dile girmesi yerine, şiddetli müdahalelerle zorla kabul ettirilmek istenmesi ise, ayrı bir meseledir ve uydurma, yanlış kelime meydana getirmekten daha büyük bir günâhtır. Uydurma dediğimiz kelimelerin neden yanlış olduklarını, hangi bakımdan hatalar taşıdığını belirtmeğe devam ediyoruz.

ÖZGÜR, ÖZGÜRLÜK

Hür ve hürriyet kelimeleri yerine kullanılan özgür ve özgürlük gerek şekil, gerek mânâ ve mefhûm yönlerinden yanlıştır. Kelimenin kökü öz olduğuna göre, "gür"ün ne olduğunu tâyin etmek icab eder. Dilimizde gür diye bir ek yoktur. Olsa olsa bu "bol, çok, fazla" mânâsına gelen sıfattır. Öz ve gür isim cinsinden kelimeler olduğundan özgür şekli ekle yapılan bir türetme değil, iki kelimeyi yan yana getirerek ortaya çıkarılan bir birleştirme (terkip)tir. Türkçede, sıfat tamamlanan hâriç, isimler ek almadan birbirine bağla-

namaz, tamlama veya birleşik kelime hâline getirilemez. Özgür bir sıfat tamlamasından kalıplaşmış birleşik isim olmadığına göre, bir ekin düşmüş olduğu düşünülebilir. 15 yıl kadar önceki bir yazımda özgür kelimesini açıklarken, bunun “özü gür” olabileceğini söylemiştim. Muhterem hocamız Abdülkadir İnan, sonra Türk lehçelerinden birinde böyle bir kelime bulunduğunu ve bunun “müstehid” mânâsına geldiğini tesbit etti. Böylece özgür kelimesi hem şekil bakımından, hem de — özü gür’den geldiği kabul edilse bile — mânâ ve mefhûm yönünden yanlıştır. Esasen bunu ortaya süren Dil Kurumu’nun sözlüklerinde bile istikrarlı bir durum yoktur. “Türkçe Sözlük” te özgür ve özgürlük hem hür ve hürriyet’in, hem serbest ve serbestî’nin karşılığı olarak gösterilmiştir. Ayrıca serbest ve serbestî kelimeleri için erkin ve erkinlik kelimelerine de yer verilmiştir. Halbuki, 1935 te neşredilen “Türkçe’den Osmanlıcaya Cep Kılavuzu” nda özgür’e “âzâde, muhtar, serbest, serâzâd” mânâları verilmiştir. Ergin’in “müstakil”, erkinlik’in “istiklâl” karşılığı gösterildiği Kılavuzda, “özgen” hür, “özgenlik” hürriyet mânâlarına gelmektedir. Kurum’un 1934 te hazırlanan “Tarama Dergisi” nde de özgür ve özgürlük kelimeleri bulunmamakta, sâdece hürriyet mânâsına “erkinlik” geçmektedir. Böylece hür ve hürriyet kelimesine sıra ile erkin - erkinlik, özgen - özgenlik ve özgür - özgürlük karşılıklarının verildiği ve hürriyet mefhûmunun “âzâde, muhtar, serbest, serâzâd olmak” mefhûmlarıyla karıştırıldığı görülmektedir. Dil anarşisi işte böyle tutarsızlıkla ve hatalar sonunda ortaya çıkmaktadır. Şekil ve mefhûm bakımlarından yanlış olan özgür ve özgürlük kelimeleri hür ve hürriyet’in yerini tutamamaktadır, tutamayacaktır.

BAĞIM, BAĞIMSIZLIK

Şekil bakımından yanlış olan bağım ve bağımsızlık kelimeleri istiklâl ve müstakil yerine kullanılıyor. Bağ kökünden türetildiği anlaşılan kelimenin şekil bakımından yanlışlığı, itiraz edilemeyecek derecede açıktır. Çünkü, Türkçemizde isimlerden sonra gelen bir “-m” eki yoktur. Çok işlek olan

ve kendisiyle pek çok kelime türetilen “-m” eki, fiil köklerine gelmektedir. (Al-mak’tan al-ım, seç-mek’ten seç-im gibi). Dilimizde “bağ-mak” diye bir fiil bulunmadığına göre, bağım ve bağımsızlık şeklinde kelimeler türetilemez. Türetilirse yanlış ve uydurma olur. Bağımsız kelimesi, sadece, bağımsız kelimesinin fonetik değişikliğe uğrayan şekli olabilir. (Türkçede iki sesli arasındaki k’lar yumuşayıp ğ olmaktadır: toprak-ı toprağı, ak’tan ağarmak gibi).

Dil Kurumu sözlüklerinde bu kelimelerde de yine bir tutarsızlık, kararsızlık ve karışıklık vardır. Bugünkü Türkçe Sözlük’te istiklâl ve müstakil karşılığı bağımsızlık ve bağımsız kelimeleri yer aldığı halde, daha önceki Cep Kılavuzu’nda istiklâl için “erkinlik, yadbağınç”, müstakil için “ergin, bağımsız” denmiştir. Metinler ve halk ağızlarından derlenmiş kelimelerden meydana gelen Tarama Dergisi’nde ise “bağımsız” kelimesi bulunmadığı, istiklâl karşılığı “başına buyrukluk, buyurganlık, kendi başına olma” gibi kelimeler gösterildiği gibi, “erkinlik” te hürriyet yerine kullanılmıştır. Hâsılı neyin ne demek olduğu, hangi kelimenin karşılığı olarak kullanılacağı iyice tesbit edilememiştir. Nasıl türetildiği belli olmayan ve “kimseye tâbi olmayan” mânâsı verdiği ileri sürülen bağımsız kelimesi, “m” ile bağımsız şekline sokulmuş ve “müstakil” yerine kullanılmaya başlanmıştır. Şekil itibariyle tamamıyla yanlış olan bağımsızlık’ın istiklâl kelimesine karşılık olmadığı, o mefhûmu ifade edemediği apaçık görülmektedir. Aslına bakılırsa istiklâl kelimesine bu mânâ ve mefhûmu biz Türkler vermişizdir. Kelime Arapçada başka mânâyâ kullanılmakta ve kök itibariyle “killet” den gelmektedir.

Yanlış ve uydurma olan bağım ve bağımsızlık kelimeleri kullanıldığı takdirde, hatıra ve değerleri çok yüksek olan İstiklâl Harbi ve İstiklâl Marşı’na gölge düşmeyecek midir?

UYGAR, UYGARLIK

Mânâ ve şekil bakımından yanlış olan ve nasıl türetildiği açıklanamayan kelimelerden biri de uygar’dır. Uygar “medeni” uygarlık “medeniyet” karşılığı kullanılıyor. Türkçede

fiilden isim teşkil eden “-gar” şeklinde bir ek bulunmadığına göre, bu kelime uydurmadır. Cep Kılavuzu devrinde medenî ve medeniyet kelimeleri için “soysal” ve “soysallık” kelimeleri uydurulmuştu. Bu tutmayınca uygar ve uygarlık öne sürüldü. Hiçbir metin ve sözlükte bulunmayan bu uygar kelimesinin, uygur sözünden geldiği, daha doğrusu yanlışlıkla getirildiği düşünülebilir. Uygur Türkleri yerleşik medeniyetin, şehir medeniyetinin öncüsü oldukları için, uygur kelimesinin medenî mânâsı ifade ettiği kabul edilebilir. Nitekim, 1934 teki Tarama Sözlüğü’nde uygur’a “medenî, mütemeddin” mânâsı verilmiştir. Anlaşılan sonradan el yazısında “u” ile “a” nın karışması sonunda, yâni yazıdaki hata dolayısıyla, bu uygar kelimesi ortaya çıkmıştır. Uygar kelimesinin başka şekilde izah edilmesi mümkün değildir. Bu uydurma kelimenin yerine medenî ve ondan genişletilen uygarlık yerine medeniyet’in kullanılması doğru ve isabetli olur. Arapça şehir mânâsına gelen medîne kelimesinden meydana getirdiğimiz medeniyet kelimesi, bizim malımızdır. Çünkü, Araplar medeniyet mefhûmu için başka kelime kullanmaktadırlar. Kaidelere uygun olarak türetilen medenî ve medeniyet kelimeleri, ne olduğu bilinmeyen uygar ve uygarlık’tan daha Türk’çedir.

ÇÖLDE BİR DUMAN

Doğsan hilâl içinde;
Bir ihtimâlim olsa,
Bin ihtimâl içinde...
Sen gökte yıldız olsan,

Olmazdı böyle yanmak,
Kaf dağlarında sanmak;
Binlerce yıl dolanmak,
Boş bir hayâl içinde.

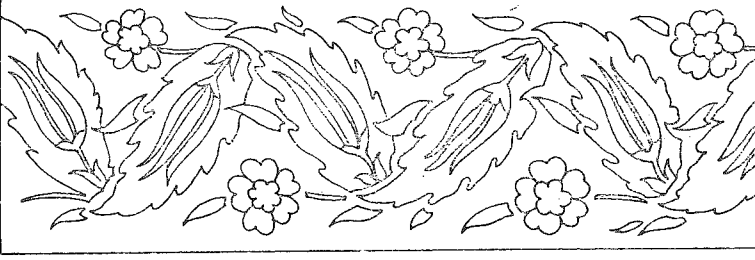
Ömrüm felekte bir mum,
Derdim deniz deniz kum...
Savruldu gitti rûhum
Binbir melâl içinde.

Yanmak kaderde varmış;
Fark eylemez bahar kış.
Mazî, şu âna sığmış,
Âti, bu hâl içinde.

Der Sıtkı böyle şaşkın,
Sevdası baştan aşkın!
Emsâli yok bu aşkın
Hiç bir misâl içinde.

Bekir Sıtkı ERDOĞAN

ANADOLU VICDÂNINDA MOĞOLLAR

Nihad Sâmî Banarlı

Asya topraklarında hayli uzun bir şiddet ve zulüm karsırgası hâlinde esen Moğol istiyâsı'nın cihangir hükümdârı Cengiz Han'ı ve çocuklarını Türk ırkından sayıp saymayanlar ne ölçüde haklıdır? Bu suâl, bir tarih problemi hâlinde, sık sık karşıımızdadır.

Gerçi târihin gerçeklerini aydınlatmak için sarfedilen her emeği, bu yolda ortaya konan her vesikayı şükranla karşılamak gerekir. Ancak, tarihte iyi kötü, büyük iş görmüş ve milletlerin vicdânında derin izler bırakmış kimseleri her türlü günahları hattâ sevaplarıyla bir milletin ataları arasına kabûl etmek, daha derin araştırma ve daha ciddi vesika ister.

Cengiz, gerçekten Türk ise, onu târihimizden söküp çıkarmaya imkân yoktur. Fakat, Türk milletlerinin maddî, mânevî hayâtına, türlü sebeplerle, ağır darbe indirmiş bu hükümdarla onun Hülâgû gibi torunları ve Timurlenk gibi benzerleri eğer Türk değillerse, Türk târihi onları kazanma-ya çalışmakla isâbet etmiş olamaz.

Cengiz'in ve âilesinin türklüğü hakkında Çin, Arap, İran kaynaklarınca verilen bilgiler ekseriyâ biri birini tut-

maz rivâyetlerdir. Hâlbuki günümüzün târih ilmi ve târih metodları, milletlerin mizâcını, devlet kurma, medeniyet kurma, savaşıma husûsiyetlerini; millî felsefelerini; yaşama ve yaratma güçlerini kısaca, millî üslûp'larını salâhiyetle meydana koyabilecek olgunluktadır.

Bir milletin bu mevzûlardaki millî davranışları, millî faziletleri, kısaca, millî üslûb'u dikkatle incelenir ve **mukayeseli târih metoduyla** meydana konursa karışık neşpli tarih adamlarının o millettten olup olamayacağını düşünmek de epiyce kolaylaşır.

Bir misâl olarak Türk milletinin en hâlis evlâdlarından **Selçuk ve Osmanlı Türkleri'nin** ülkeleri feth edişlerindeki millî üslûp'la **Cengiz, Hülâgû ve Timurleng'in** bâzan aynı ülkeleri alışlarındaki üslûp biri birine uymaz. Çok kere biri birinin tamâmiyle zıddıdır.

Birincilerin, girdikleri beldelere âdetâ bir rahmet gibi girdikleri bilinir; Harbin zarûrî kıldığı şiddet ânı geçip de bir ülke alındı mı, alınan beldeleri yakıp yıkmak ve şehirlerin en mâsum insanlarını türlü vahşet usulleriyle öldürmek şöyle dursun, her dinden, her cinsten, her millettten insana insan muamelesi gösterip onların yaralarını sarmak bir **Selçuk ve Osmanlı üslûbudur...**

Bu üslûbun daha iyi aydınlanması için **fetih mevzûunda** Türk ve Moğol davranışları arasındaki büyük farkı, çok sayıda misâlleriyle bilmek ve bu farkın ehemmiyetini idrâk etmek gerekir. Her iki üslûbu da târihin bir çok karakteristik vakalarıyla ve târihçilerin, bu mevzûdaki dikkate değer notlarıyla tesbît etmek kolaydır.

Âşıkpaşa-zâde târihinden ve **Ducas'in** Bizans târihinden aldığımız şu çizgiler, hemen her yerde her zaman böyle olmuş, Osmanlı **fe t i h ü s l û b u** hakkında kâfi fikir verebilir:

(Osmanlı Türkleri, **Süleyman Paşa** kumandasında, **Aydıncık'dan** hareket edip Rumeli yakasında **Çimbeni kal'a-sını** fethettikleri zaman:)

...Hisarı aldılar Kâfirini incitmediler. Belki dahî ihsanlar ettiler...

...Ece Beg, Hisarın atlarına bindi. Bolayır yanında Akça Liman d rlerdi bir liman vardı. Andaki gemileri yaktı. Andan sürdü yine hisarına geldi. Hisarın limanında olan gemileri hıfzettiiler.

...Durmadılar (karşıya) adam geçirdiler. Bu k firlerden hiç kimseyi incitmediler. H tunların ve kendülerin be-gaa-yet hoş tuttular. Bu k firlerin gemicilerin gemiye koydular. Kend ler  zerine durdular. Dahı geçirdiler. Velh sıl bir iki gün içinde iki bin er geçirdiler. Bir gece Ayas Lonca derler bir hisar dahı vardı. Anı dahı aldılar. Ehl-i islâm elinde hisar iki oldu.

Bunun halkını dahı istim letleriyle (gönül alma yoluyla) bu iki hisarı berkittiler. Hayli adamlar dahı geldiler Aydın-cık'dan gemiyle..."¹

Ducas'ın Bizans Tarihi'nde ise Öyle çizgiler vardır: (İstanbul, F tih ordularının muh sarasına uzun müddet karşı koyduğu için, o zam nın fetih an'anesi gereğince, Şehrin yağmasına izin vermek zarureti hâsıl olmuştu. Fakat:)

"Padişah, İmparator'un sarayında tem y z etmiş asillerin ve mevki s hiplerinin adlarını duka'dan alarak bir k ğda yazdı ve bunlardan gemide ve çadırlarda bulunanların hepsini toplayarak, herbiri için biner akçe ödeyip, kendi askerinden satın aldı."²

**

"P dişah, alay ile doğru Ayasofya'ya geldi, atından indi ve içeri girdi. M bedin azametini görerek hayran kaldı. O sırada bir askerin m bedin mermerlerinden birini kırmakta olduğunu gördü. Bunu niçin yaptığını sordu. O da d n için yaptığını söyledi. P dişah, askeri kılıçla yaralıyarak dedi ki: "Servet ve esirler size yeter, Şehrin bin ları bana âittir."³

¹ Aşıkpaşa-zâde Târihi,  li Bey neşri, İst. 1332, S. 48.

² Ducas, Bizans Târihi, VL. Mirmiroğlu tercümesi İst. 1956, S. 186.

³ Aynı eser, S. 184.

Bu misâllerde görüldüğü gibi, fethedilen ülkelerde hattâ başka dinden insanların gönlünü almak; bir medeniyet merkezinde esir düşmüş asil ve mevki sâhibi insanları, kendi askerinden para ile satın alarak serbest bırakmak ve bir şehrin, karşı dinden mîmârî âbidelerini en hassâs hareketlerle korumak v.b. gibi çok çeşitli medenî ve insânî davranışlar bilhassa Osmanlı târihinin altın sahîfelerini süsleyen birer millî fetih üslûbu'dur.

**

Şu misâl de Nâmık Kemal'in bir dikkatidir: Üçüncü Sultan Mehmed, Eğri fethinden sonra Sadrazam Dâmad İbrâhim Paşa'yı orduya serdâr tâyin etmişti. Nâmık Kemal diyor ki:

“Meşhurdur ki merhûm, Serdarlıkta bulunduğu müdetçe koca ordu'nun gerek muntazam askerlerinden, gerek savaş bölgesindeki halkı harbe dâvet yoluyla toplanan levend'lerden hiçbirisi, halkın bir başak buğdayına el uzatmadılar. Öyle kan gösterilmeyince yedi yaşındaki çocukları bile yıldırım muhâl addolunan bir zamanda, bu intizamı hâsıl edinceye kadar, Paşa'nın gösterdiği siyâset, yalnız bir deveciyi, hırsızlık ettiği için, devesinin havîdına asmaktan ibâret idi.

Paşa, bu dindârâne debdebe ve bu hamiyetli yürüyüşle düşman üzerine yürüyünce, serhadlerde bulunan ve isyân etmiş olan hıristiyan tebeanın hepsi, daha onun kılıncının şimşek parıltısını görmeden, adâletinin her yana ün salan sadâsını, Semi'nâ ve atanâ! cevâbıyla karşıladılar.”¹

Görülüyor ki, Türk fetih üslûbu'yla yürüyen Osmanlı Türklerinin hâkim oldukları yerlerde, gösterdikleri adâletin ve insanca muâmelenin şöhreti, zaman zaman, onların kılıç kullanmalarına bile ihtiyaç bırakmamıştır.

**

¹ Nâmık Kemal, Kaniye, İst. 1885, S. 6.

Moğolların ülke fethedişlerinde ise aynı üslûbu bulmak mümkün değildir. Hele Moğollardan zulüm gören İslâm ve Anadolu kaynaklarına göre, bu fetihler zaman zaman bütün insanlık târihini utandıracak bir zulüm, şiddet ve yakıp, yıkma üslûbıyla yapılmıştır.

Neşri Târihi'ne, İskendernâme'den alınan manzum bir parça, bu üslûbu, zulüm hâtıralarının hâlâ tâze olduğu bir devirde, beş on mısra içinde târif ve hulâsa eder ve der ki:

Kâfir-î bî-rahm idi Cengîz Hân
Lâkin oldû devleti böylé iyan
Zâlim ü bed-siyret ü hunhâr idi
Hiyle-engîz îdi vü mekkâr idi
Âbid ü âlim cihandâ kalmadı
Kim kılıcından olârun ölmedi
Kande erdilerse gaaret etdiler
Halka çok dürlü hasâret etdiler
İtdiler halka olar bî-hadd kahr
Kômadılar yıkmaduk il ile şehr
Kangı şehre k'oğradılar yakdılar
Nireyê kim erdilersê ykdılar
İtdiler evvel Semerkand'î harâb
Kıldılar Hârezm'î dâhî hem yebâb
Pes yürüyüben İrâk'a geldiler
İl ü şehr andâ ne kim var aldılar
Âkıbet kasd itdiler Bağdâd'a hem
Aldılar ânı dahî ehl-i sitem

Şark, hele Türk-İslâm kaynaklarında bu kadar acı bir lisan, Cengiz ve oğulları ile Timurlenk'den başkaları için çok nâdir kullanılmıştır.

Gerçi, Moğolların, yakıp yıktıkları yerlerde bâzan sür'atli bir îmar siyâseti güttükleri, buralarda ilim ve sanat hayâtını dirilttikleri muhakkaktır. Ortaasya'da gittikçe Türkleşen Timur çocuklarından Uluğ Bey gibi, Hüseyin Baykara gibi, nihâyet Hindistan'da bir Türk-Moğol imparatorluğu kuran Bâbüür Şah gibi, türkleştikçe medenileşen büyük devlet, ilim ve sanat adamları, medeniyet târihinin öğüneceği

büyüklerdendir. Bu böyle olmakla berâber çeşitli yıkıcı sebeplerle, Moğol istiyâ ve hâkimiyeti, Ortaasya'da gerçek Türk milletinin yeniden büyük devlet kurma kaabiliyetini âdetâ tüketmiştir. O kadar ki başta Özbekler olmak üzere Moğolların elinden iktidârı alan Türkler, kısa bir zaman sonra bu iktidârı Ruslara kaptırmakta gecikmemişlerdir.

NASREDDİN HOCA VE MOĞOLLAR

Hülâgû ve **Timurlenk** gibi Moğol istiyâcılarının ise islâm dünyasında ve bu arada Anadolu'daki Türk vicdânında bıraktıkları akisler aslaa müsbet değildir.

Ortaasya Türklüğü, asırlarca **Cengiz** ve **Timur** çocuklarının hâkimiyeti altında yaşadıkları; **Cengiz** ve **Timur** oğullarını hâkan tanıdıkları için, zamanla moğolları benimsemiştir. Bu bölgede bir taraftan Moğol harsi, hattâ Moğol mizâcı Türk kültüründe erimiş bir taraftan da Türk halkı arasında **Cengiz**'i ve çocuklarını Türk destan kahramanlarıyla birleştiren hattâ daha eski Türk destanlarına bile moğolların adlarını işleyen bir inanış yaratmıştır.

Buna mukaabil, mühim bir kısmı Moğol istiyâsından yılarak Anadolu'ya göçen Türk-Oğuz kitleleri arasında Moğolların anılışı Asya'dakinden şiddetle farklıdır. Anadolu Türklüğü, Moğol zulümlerini kat'iyyen affetmemiş, bu zulümlerin acı hâtırasını, târihlere, tezkirelere, şiirlere, fıkra ve hikâyelere işleyerek zamânımıza kadar yaşatmıştır.

Başta **Nasreddin Hoca** fıkraları olmak üzere, bütün bu yazıya geçmiş hâtıralar, Anadolu'daki Türk halk vicdânının Moğollar için verdiği târihî hükümlerdir. Târih tedkiklerinin ise bu hükümleri dikkate alması ve bu hâtıraları bir araya toplayarak edineceği en tarafsız kanâate bile bunları hesâba katması bir tarihçilik zarûretidir. Çünkü târih, hâdiseleri, asırların âmme vicdânına aksetmiş akisleri ve izleri ile de mutâlâa zorundadır.

Anadolu'da Türk halk rûhu, ağır Moğol zulümlerini şiddetle yadırgamış, bunları önce en keskin zekâsıyla alaya almıştır. **Nasreddin Hoca'nın Timurlenk** zamânında değil fakat Anadolu'da ilk Moğol tahakkümü senelerinde yaşamış olması çok muhtemeldir. **Nasreddin Hoca'ya** atfedilen, çok sayıda **Hoca - Timur** fıkraları bu yıllarda söylenmiş olabilir. Belki de **Timur istiylâsı** bir evvelki tahakkümü unutturacak kadar şiddetli ve yersiz olduğundan, halk vicdânında eski asırların zulümleri de **Timurleng'e** yükletilmiştir.

Nasreddin Hoca Fıkraları: Bu fıkralar, Türk halk zekâsının, en az, zulme karşı tepkisini göstermek bakımından ehemmiyetli ve sevimidir. **Cengiz Han** hakkında **Âl-i Cengiz** sözünü tevriyeli kullanarak ve bundan **âl-i Cengiz** oyunu deyimini bularak ağır hüküm veren Türkiye halkı, aynı sözde, onun çocukları ve **Timur** gibi halefleri hakkındaki hükümünü de özetlemiştir. Bu hükme göre, **Timurlenk mesleği'nin Cengiz yolu'nun** bir devâmı olduğu, **Hoca'ya** atfedilen şu fıkradan anlaşılır:

Hoca birgün **Timur'un** adamına; “Sen hangi mezheptensin?” diyecek olmuş. Adam “Ben **Timur'un** mezhebindenim.” demiş. Etraftan: “Sor bakalım, **Hoca**, bu mezhebin peygamberi kimdir?” demişler. **Hoca**, sormaya lüzum görmemiş, demiş ki: “Bir mezhepte imamı **Timurlenk** olanın peygamberi de elbette **Cengiz** olur.”

Diğer bir fıkrada: “**Timur** birgün bir adama şiddetle çıkıyor: “Be adam, sen ne cesâretle bana hakaaret edersin?!” diye bağırıyor. Adam, şaşkın, “Ne haddime Efendim, ben böyle bir şey yapmadım!” deyince de: “Uyanırken yapmadın ama, dün gece rü'yamda bana yapmadığını komadın!” diyor ve hemen emrediyor: “Vurun, şu herifin başını!,,

Bunu görüp duyan **Hoca**, pılısını pırtısını toplayıp yola düşünce, görenler yalvarıyorlar: “Aman **Hoca**, bu herifin zulmünden bizi ancak sen kurtarıyorsun, şimdi sen de gidersen hâlimiz nice olur?,, **Hocanın** buna cevâbı şudur: “Bilirim, elimden çok şey gelir ama bu herifin rü'yâsına girmemeyi ben nasıl beceririm!,,

Yine Timurlenk, birgün Hoca'ya der ki; "Abbâsi halifelerinin herbirinin adı sonunda Allahın da adı var. Kimine Ebü'l-Abbâs Abdullah, kimine El-Muktedî bi-emrillâh, kimine de El-Muktedir billâh deniyor. Bu lâkaplar Tatar Hanları için de âdet olsa acabâ bana hangi ad yaraşırđı?,"

Hoca'nın buna verdiği cevap, Türkiye türklüğünün Timurlenk hakkındaki keskin kanâatidir:

— Ne'ûzü billâh!..

Timurlenk'le Nasreddin Hoca fıkraları bu kadarla bitmez. Her biri zehir gibi keskin daha birçok fıkralar, bu Moğol hükümdârının türlü zulmünü anlatır. Zulmü zekâ ile hicveden diğer keskin bir nükte de, Osmanlı tezkirelerinin belirttiklerine göre XIV. asır Dîvan şâiri Ahmedî'ye âittir. Halk fıkracılarının yine Nasreddin Hoca'ya mal ettikleri bu nüktenin Ahmedî tarafından söylenmiş olması, târih gerçeklerine daha uygundur:

Ahmedî ve Timurlenk : XIV. asır şâiri Ahmedî, Osmanlı sarayında Birinci Sultan Murad zamanında intisâb etmiştir. Yıldırım Bâyezid'in Kütahya vâililiği esnâsında onun musâhibi olmuş ve bu kudretli şehzâdenin hem pâdişahlığını hem de Timurlenk karşısındaki hazin âkıbetini yakından görmüştür. Yıldırım'ın esâreti sırasında Ahmedî, gerek şiirdeki şöhreti gerek sözü sohbeti yerinde, nükteden bir insan oluşu dolayısıyla Timurlenk tarafından da aranmış ve bu hükümdardan da iltifat görmüştür.

Tarihçi Âli, Ahmedî'den bahsederken "konuşması şiir söyleyişinden üstün ve sohbetine hükümdarlar ve büyükler düşkün olduğundan..., diyerek Timurlenk'le Ahmedî arasında geçen bir vak'ayı ve Ahmedî'nin keskin bir nüktesini anlatır. (Kühü'l-Ahbâr, 5, 128) Âli'den başka Âşık Çelebi'de ve Taşköprüzâde'de de kayıtlı bu hâdise şöyledir:

Ahmedî, Amasya'da Timurlenk'e bir kasîde takdîm ediyor. Kasidesiyle birlikte sözü, sohbeti de Timur'un hoşuna gidiyor. Birgün bir hamam sohbeti yapıyorlar. Hamama birçok güzeller getiriliyor. Timur, bunları Ahmedî'ye göstere-

rek: “Şunlara bir kıymet biç!” diyor. Ahmedî, güzelliklerine göre, kimisi gümüş, kimisi altın, kimi mücevher, kimisi de dünyâ değer, diyerek hepsine ayrı kıymet biçiyor. Ahmedî'nin güzel seçmekteki anlayışı Timur'un hoşuna gidiyor: “Molla, sen iyi kıymet biçiyorsun, benim kıymetimin ne olduğunu da söyleyiver., diyor. Ahmedî, Timur'a seksen akça biçiyor. Timur: “Behey Ahmedî, bu ne insaftır ki bana yalnız seksen akça kıymet bağladın. Benim, yalnız belimdeki futa seksen akça eder.” deyince, Ahmedî: “Benim de kıymet biçtiğim, bu futadır, yoksa sen iki pul etmezsin.” cevâbını veriyor.

Bu cevap, nasılsa, Timur'u kızdırmıyor, aksine Ahmedî'ye ihsanda bulunuyor. Ancak aynı cevap, an'anevî nükte üslûbuna aykırıdır. Bâzı Nasreddin Hoca fıkralarında söylendiği gibi, bu nüktenin: “Benim de kıymet biçtiğim, bu futadır.,” sözüyle yetinmesi gerekir. Veciz nükte üslûbu budur; bir nükteyi açıklamak bilhassa Türk zarâfet üslûbuna uymaz. Öyle görülüyor ki gerek *Kühü'l-Ahbâr* müellifinin hayli külfetli bir lisanla, gerek *Âşık Çelebi*'nin açık bir dille “Yoksa sen iki pul değmezsin.,” diyerek yaptıkları ilâveler, yine Türk rûhunun zulme karşı bir boşalma ihtiyâcını belirtmektedir.

Esâsen Ahmedî, Timur'a karşı duyduğu nefreti bir lâtife çehresinde söylemekle yetinmemiş, bizzat imzâsını koyduğu en ciddî eserlerinde de fırsat buldukça bu nefreti belirtmiştir. *İskendernâme*'sinin *Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* bölümünde Osmanlı sultanlarından:

Étmediler ânı kim Cengiz Han
Zulmden halka éder idi 'ıyan
Zulm étdiler veli kaanûn ile
Ellerin boyâmadılar hûn ile
Zulm kim kaanûn ü zabt ile ola
Adl bigî halka ol âsan gele

mısrâlarıyla bahseden Ahmedî, burada Cengiz Han'ı bir zulüm timsâli olarak göstermiştir. Timurlenk'den bahseden bö-

lümde ise Timur ve Bâyezid hâdisesi dolayısıyla söyledikleri de şöyledir:

Çün Timûr'un hiç adli yögidi
Lâcerem kim zulm ü cevri çögidi
Zikr-i vahşet çünki vahşet'dür yakîn
Âni anmâmakdürür hiylé hemîn.

Yine Ahmedî, evvelce Emir Süleyman nâmına yazdığı fakat Süleyman'ın 1411 deki ölümünden sonra Çelebi Sultan Mehmed'e takdim ettiği Cemşid ü Hurşid adlı güzel mesnevisinde de Timur fâciasına çok zehirli mısırâlarla temâs etmiştir. Dünyânın vefâsızlığından bahseden bu ilâve mısırâlarda şâir, aynen şöyle söylemektedir:

Kanî Cengiz kanî Erguun ü Gaazan
Timûr ü Bâyezid ü Mir Süleyman
Kamûsı gitdi ermêdin murâda
Bilésin kim bekaa yokdur burâda
Felek yîrê, gövüürüben Timûr'u
Konuklaadı et îlen mâr ü mûru

Diğer hükümdarlardan sâdece isim olarak bahsederken sıra Timur'a gelince ondan: Felek Timurlenk'i yerin dibine sokup koruncalarla yılanlara et ziyâfeti çekti." diyecek kadar açık bir nefret lisânıyla bahsetmek, elbette boşuna değildir. (Tafsîlât için bakınız: Nihad S. Banarlı, Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-ı Âl-i Osman ve Cemşid ü Hurşid Mesnevisi, İst. 1939).

Bugün, elimize geçen ilk (manzum) Osmanlı târihi'nin yazarı olarak, Ahmedî, devrinin büyük bir şâiri ve ansiklopedist bir âlimi idi. Aklî ve naklî ilimlere, bu arada tıbbî ve hendeseye âit bilgileri genişti. İlm-i nücûm'da ve hikmet'de bilgisi vardı. Kendisine bunun için, asrının şâiri-i pürmaârifi deniliyordu. Târih bilgileri de çok kere kuvvetli ve ölçülü idi. Şâir, İskendernâme adlı, büyük mesnevisine oldukça geniş bir târih bölümü katmış, burada, İslâm Târihi'ne, İlhanlılar Târihi'ne ve Osmanlı Târihi'ne mühim bir yer ayırmıştır. Verdiği târih bilgileri arasında, yer yer, târihi ay-

dinlatan mısırâlar vardır. Bu sebeple, Osmanlı târihinin başlangıcını yakında tâkibeden Ahmedî, **Timurlenk vak'ası**'nın da hattâ Timurlenk'den iltifat görmüş bir sîmâsı olarak, yakın şâhitlerindedir. Söylediği sözlerin, bu yönden, büyük ehemmiyeti vardır.

OSMANLI KAYNAKLARINDA MOĞOLLAR

Eski Osmanlı kaynakları, daha Anonim **Tevârih-i Âli Osman**'dan başlayarak, tam bir ağız birliği hâlinde, bilhas- sa **Aksak Timur**'un zulmünden bahsederler. **Yıldırım Bâyezid**'in oğulları ve torunları zamânında yazılan ilk Osmanlı kaynaklarının **Timurlenk** hakkında tarafsız olmaları hele onun lehinde yazmaları nasıl mümkün olur? diye düşünülebilir. Hakikatte bu kaynakların **Timur**'un lehinde sayılacak, tarafsız haberleri ve hükümleri de vardır. Bir misâl olarak, **Yıldırım**'ın en sevgili karısı, Sırp prensesi, **Despina**'nın, bir içki meclisinde, **Timur** tarafından, çıplak olarak içki sunmaya mecbûr edilişi bu târihlerde mütedil bir lisanla anlatılmıştır. **Yıldırım**'ın gözü önünde cereyân eden vak'aya **Sultan Bâyezid**, herşeyi göze alarak, itiraz edince **Timur**'la aralarında çok ağır sözler sarfedildiğini bildiren **Anonim**'lerde, buna şöyle bir fıkra eklenir:

“Şöyle rivâyet ederler kim **Çağatay** arasında avret soh- bete gelüb gine kendü erine sağrak sürmek ayıb degüldi dër- ler. Yohsa **Yıldırım Han**'a horluk hasd idüb avretin getür- medi.”

Bu çok nâzik bahiste böyle mütedil bir dil kullanan aynı târihler, gerçek zulüm ve vahşet mevzûlarında kimseye mü- sâamaha göstermemişlerdir. Bu zulmün, târihin vicdânına iş- lemiş vak'alarını, bütün kaynaklardan derlemek ve bir bir anlatmak, bu yazımızın maksadı dışındadır. Ancak bir fikir tâzelemek için, meselâ **Giese Anonimi**'ndeki şu satırlara göz gezdirmek faydasız olmayacaktır:

“Ol Timur Han bu yerlere gelicek bir heybetle geldi kim kimsene (kimesne) yanına varacaklayın olımadı. Elüne gireni kırardı, aman vermezdi. Ve hem halkı, Osmanlıyı buldukları yerde dutub “Sen de mal ver yahûd bilürsen göster.,, deyü azâb éderdi. Ol sıfatla mal véreni helâk etdiler. Hiç kimseyi esirgemediler. Ol heybeti görüb halk korkdılar, yanına varımadılar. Hattâ rivâyet éderler kim bir şehre geldiler. Ol şehrin ne kadar oğlancukları varsa ellerine Mushaf’ların vérib karşı çıkardılar. Yâni kim ol ma’sumları görüb esirgeye. Hemen kim bunları gördi “Hey bu nedür?., dedi. Ayıtdılar: “Bu şehrin okurca oğlancuklarıdır kim size karşı geldiler kim sizden bir merhamet umarlar.,, dediler. Çün bu sözü işitdi, “Hey, bulara at çapın!., dedi. Hemen ol halk, oğlancuklar üzerine at saldılar. Cümle halkı, ol oğlancukları, Mushaf’ları ile at ayağı altında cümleciği zîr ü zeber olub helâk oldılar.”

*
**

“Gine birgün kendi hâslarından biri aydur: “Hey Han, bunlar müselmanlardır, iğen (sakın) bunlara kıyma!” dedi. Bu kez Timur Han aydur: “Bular yağı mıdır yohsa il midür?., dedi. Andan ol kişi aydur: “Yağıdır amma müselmanlardır, esirgemek vardır., dedi. Andan Timur Han aydur: “Yağrıya yağı gibi girmek gerekdür. Eğer ben bu ile böyle girmesem il dağılmazdı. Gine biz dönümlü olcuk ardımız basarıları, bizi çıkarmazlardı, helâk ederlerdi.,, dedi. “İmdi bizüm anamız ağlayınca anaların anası ağlasun.,, dedi.

Ve hem Timur Han bu vilâyete giricek şöyle heybet bıraktı kim önüne kimse karâr édemezdi.

Cümle uğrayacağı yerlerin halkı kaçub denizi geçüb Rumeli’ne döküldüler. Tâ hattâ Arab’dan, Kürt’den, Türkmen’den ve Anadolu’dan çokluk adam kaçub Rumeli’ne geçdiler. Ol zamâna ermiş âdemiler şöyle rivâyet etdiler kim “Rumeli’nde nice halk gördük kim derlerdi kim, bizüm aslımız Arab’dur ve kimi Türkmen’dür; kimi Kürt’dür, kimi Anadolu’dandır. Kimi aydur: Bizim aslımız Çağatay idi, der. Kaçub Rumeli’ne gelmişlerdür ve hem Rumeli’nün şenlik olmasına bular sebeb olmuşdur.,,

“Eğer sora-varacak olurlarsa Rumeli'nin aslı Anadolu-
dandır. Andan gelmişlerdir.,,

*

**

Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'ın kaydettiği bu hazin ri-
vâyet, bugün iki türlü mutâlâa edilebilir:

1 — Rivâyet doğrudur, olmuş bir târih vâkiasıdır. Böy-
le olunca verilecek hüküm de çok kolaylaşır: Çünkü, ellerin-
de Kur'an taşıyan, hattâ İncil veyâ başka bir iman kitabı
taşıyan ve kendisini böyle bir törenle karşılayan mâsum ço-
cukları, düşman hattâ iblis çocukları bile olsalar, hiç bir
Türk hükümdârı atların ayakları altında çiğnetemez. Türk-
lük ve böyle bir vahşet tablosu, târihin hiçbir ânında yan-
yana gelmemiştir.

2 — Bu rivâyet tam bir gerçek değil de bütün Moğol
istiylâlarından kalma bir hazin söylentidir. O zaman da bu
söylenti yalnız Timurleng'in değil, onun da mensûbu oldu-
ğu bütün Moğolluğun Anadolu vicdânında yer etmiş büyük
vicdansızlık damgasını belirtir. Şurası muhakkaktır ki:

Cengiz ve Timur istiylâlarının önünde duramıyarak ve
bu istiylâların dehşetine hedef olmak istemiyerek, akın akın,
önce Anadolu'ya, oradan da Rumeli'ye asırlarca göçen mil-
let, **Türkler'dir** ve ekseriyetle müslüman **Oğuz Türkleri'dir**.

Ordu milletlerin en çok dögüşen, en sarıp

bilinen bu milletin, her iki istiylâ önünde durmaktansa yeni
vatanlara göç etmeyi tercih edişi elbette sebepsiz değildir.
Büyük Selçuklular devrinde başlayan gazâ ve fetih orduları
hâlindeki gelişler ve bunların Osmanlı çağındaki devâmı bir
yana bırakılırsa, Asya'dan Anadolu'ya, oradan da Rumeli'ye
göç edişlerin, çok sayıda İslâm ve Anadolu kaynaklarında gös-
terilen en mühim bir sebebi de Moğol istiylâ üslûbunun deh-
şet ve vahşet saçan **hunharlığı'dır**.

Yine müslüman Oğuz Türkleri'nin daha Selçuklular
devrinde, dünyânın müslümanlarla meskûn ülkelerinden zi-
yâde İslâm nûrundan mahrum ülkeler'i seçerek Anadolu ve

Balkanlar coğrafyasını fethe koşmaları ve fethettikleri yerlere kendi milletlerini yerleştirmeleri, bir **Türk - Oğuz** üslûbudur. Buna mukaabil, **Cengiz, Hülâgû** ve **Timur**'un daha çok islâm ülkelerine dehşet salıp buralarda sayısız müslüman öldürmeleri de bir Moğol istiyâ üslûbudur. Bu mevzûda çağımızın büyük târih mütefekkeri **Yahya Kemal**'in de dikkate değer sözleri vardır. **Yahya Kemal**, **Timurlenk**'den söz edilen bir sohbetinde: “**Bir kıt’ada askerle değil, milletle kalınır**, diyordu, **Timurlenk**'in fethettiği topraklarda kalamayışının esas sebebi budur. Çünkü, başta Anadolu olmak üzere, onun zaptettiği yerlerde kendi milleti yoktu., Ve, ilâve ediyordu: “**Alçak Timur, Trabzon’un yanına geldi, fethetmedi. İstanbul’un yanına geldi, fethetmedi. Çünkü sâhipleri rumdu. Onun maksadı Osmanlı’yı yenmekti. Öyle yaptı.,**

Büyük bir târih mütefekkeri tarafından **XX.** asırda söylenen bu cümleler yine her kavmin fetih ve istiyâ üslûplarıyla fetih ve istiyâ hedefleri hakkında fikir verir sözlerdir. Bu sözler, **XV.** asır Osmanlı târihçisi **Nesrî**'nin: “**Bu Timur a’zam-ı eşirrá idi.,** cümlesine ne kadar yakındır. Aynı sözler, Anadolu’daki Türk vicdânının **Nasreddin Hoca**’ya söylettiği “**Ne’ûzü billâh**”a da aynı ölçüde benzer.

Yine **Cengiz** çocuklarından **Tulu Han oğlu Hülâgû**'nun, başta Bağdad olmak üzere nice islâm şehirlerini yıkarak ve çok sayıda mâsum insan öldürerek işlediği cinâyetler, **Türk Dîvan Şiiri**'nde de bir zulüm ve bîdâd örneği sayılmıştır.

Hülâgû'dan asırlarca sonra, şiir mısralarına, daha çok, bir nükte çizgisi hâlinde işlenen bu zulüm motifi de târihin dikkatinden kaçamaz. Yine bir fikir tâzelemek için bu mevzûda iki beyit söyleyeceğiz. Bunlardan biri şâir **Senih Efen-di**'nindir:

Şehr-i Bağdâd gibî kişver-i dil oldu harâb
O civânın sitem-î çeşm-î Hülâgû'sundan

İkincisi de **Nedîm**'in şu çok tanınmış beytidir ki sevgiliden:

**Tahammül mülkünüü yıkdın Hülâgû Han mısın kâfir
Aman dünyâyı yakdın âteş-i sûzan mısın kâfir**

diye şikâyetçidir.

Bununla berâber Moğollardan şikâyet, sâdece İslâm ve Anadolu kaynaklarına mahsus değildir. Daha XIV. asır Ortaasya edebî metinlerinde ve meselâ Altınordu şâiri **Kutub'un Husrev ü Şirin**'inde Moğolları vahşi hayvanlarla denk tutan çizgiler vardır. Gerçi bâzı İran kaynaklarında, Moğollara yararmak siyâsî maksadıyla, **Cengiz Han**'ın bâzı ülkeleri cezâlandırmaya Allah tarafından gönderildiği söylenir. **Mehmed Harzemşâh**'ın evliyâyâ kötü muâmele etmesi, Abbâsî halifelerinin de (hilâfeti onlardan alıp Alî evlâdına vermek isteyerek) gönüllerini kırması bu cezâyâ sebep gösterilir. (Bkz. Devletşah Tezkiresi, 133 - 135). Ancak böyle rivâyetlerde bile **Cengiz**'in şiddeti ve **Allâh**'ın cezâsı oluşu nüktesi âşikârdır.

Herhalde, Moğol istiyâlâlarının, Türk - İslâm rûhunda bıraktığı derin nefret hesaplanmadan ve Moğol istiyâlâları ile Türk - Osmanlı fetihlerindeki üslûp ayrılıkları ciddî ve derin bir incelemeye tâbi tutulmadan Cengiz, oğulları ve Timurlenk hakkında tam bir hüküm vermek doğru ve kolay değildir. Öyle görülüyor ki Cengiz ve haleflerinin türklüğü üzerinde târih ilminin daha ciddî araştırmalara girmesi lüzumludur.

MİLLET VE RÜ'YÂ

Prof. Dr. M. Kaya BİLGEGİL

Geçen ay, İstanbul'un fikir ve san'at mecmûalarından birinde *Osmanlı, Osmanlıca, Osmanlıcılık* başlıklı bir yazı çıktığından bahsettiler. Okudum. Çok sevdiğim, çeşitli meziyetlerinden dolayı kendisine husûsî bir saygı ile bağlı olduğum, birkaç yıldan beri — belki kendisi de hissetmeksizin — âlimlikten devlet nazariyeciliğine hattâ — belirli sınırlar içinde — gazeteciliğe kayan muharrir; bilinmiyen bir hedefe doğru yumruk sallıyor. Kendisini tanıyanların alışık olmadığı, yadırgayacağı bir öfkeyle *osmanlıcı* olmadığını ilân ediyor. Kim, bu zâta *osmanlıcı* olduğunu söylemiştir? Bunun cevâbı, böyle fevrî bir çıkış mıdır? Hangi korku, hüviyet değiştirme gayretiyle bu satırların altında gerilen öfkeye çarpmaktadır? Muharririni tanımasaydım, acabâ bu yazı, bâzı ihtimallere karşı, bir te'minat senedi diye gösterilmek niyetiyle mi kaleme alınmıştır? derdim. — Muharrir, sözü geçen yazıda, *her aksakallının baba zannedilmemesi* gibi âmiyâne tâbirleri de kullanmaktan çekinmediğine göre, ben de râhatlıkla bir benzerini kullanabilirim: — *Ortada fol yok yumurta yokken*, bu mûnis ve muvâzeneli insanı, hem bütün müesseseleriyle bir kül teşkil eden Osmanlı medeniyetini, hem de kendisini seven insanları kırmağa sevkeden âmil nedir? Bilinmez. Düşünme san'atını iyi bilen bu insan; düşünce kıyâfetine büründürmeğe çalıştığı duygu buhrânını gizliyemiyor.

Değerli mütefekkir, yalnız kendisinin *osmanlıcı* olmadığını bildirmekle yetinseydi, yazı; bir yanlış anlaşılmayı ön-

leme gayreti diye yorumlanabilirdi. Fakat başkalarına da te-câvüz vardır: Küçük deneme, *rüyâ görmiyelim* diye bitiyor.

Rüyâ kelimesini, bir zamanlar bir kitabının ismine so-kacak kadar benimseyen bir kalem sâhibi; bugün ona medlûl olan bir ruh hâlini küçümser bir mânâda anarken tenâkuza düşmüş olmuyor mu?

Evvelâ *osmanlıcılık* sözü ile ne kastediliyor? Nâmık Ke-mal ve neslinin siyâsî idealindeki bir medlûlü karşılıyacaksa, bunun gerçekleştirilmesine imkân yoktur. Bugün hiçbir kim-se Macaristan'dan Basra Körfezi'ne, Kırım'dan Mısır'a, Ce-zâir'e, Tunus'a kadar uzanan Arab yarımadasının tamâmını, Habeşistan'ın bir kısmını, hattâ Büyük Sahrâ'ya giren bâzi toprak parçalarını içine alan, Yeni Çağ Roma İmparatorluğu denilebilecek bir devleti kurmağı; başına da Osmanlı hâne-dânına mensup bir şahsı *pâdişah* diye geçirmeğı hâtırına ge-tirmez. Bu; muharririn Osmanlıca'dan daha çok sevdiğini; tahmîn ettiğim bir dilin tâbiriyle, *pierre philosopale*'le uğ-raşmaktır. Türkiye'nin 1774 *Kaynarca muâhedesi*'nden sonra arzettiğı vaziyeti, dünyâ imparatorluklarının *İkinci Cihan Harbi*'nden sonra mâruz kaldığı hâlleri düşünmek; "muhâlât-la uğraşma,, hükmümü, müteârife olarak kabûl etmek için kâfidir. Bu yüzden, izâhâta girişmeğı, yersiz sayarım.

Osmanlıcı denilen, gerçekte bütün müesseseleriyle, bü-tün teşkilâtıyla Osmanlı - Türk medeniyetine hayranlık du-yan insanlar tanıdım: Yahyâ Kemal Beyatlı, yüzyıllar bo-yunca zaferden zafere koşan, geçtiğı yerlere câmileriyle, ker-vansaraylarıyla, çeşmeleriyle, hankahlarıyla, köprüleriyle damgalar vuran; sesi, bütün *dissonance*'lardan arıtarak te-nâzurun, tenevvüün ve vahdetin râm olduğı bir ibdâ kud-reti içinde hendese itâatine alan ecdâdın hayrânı idi. O güç-lü günlerin hasretini duyar, rü'yâlı bir rûh hâleti içinde, *tayy-i mekân* değil, *tayy-i zamân*'a fırsat bulur, o güçlü günlere dönerdi. Hamdi Tanpınar'a alafranga adam denebilir miydi bilmem? Alafranga da, zâten bir Osmanlı tipiydi. Bursa ova-sını dolduran o peyzaj ve dekor çağlıyanı, Hamdi Tanpınar'ın türkçesiyle, kitap sahifelerinde şehir şehir dolaşan bir Os-

manlı sevgisi değil midir? O da yazısına *Bursa'da Rüyâ sâ-ati*, mi *hülyâ sâati* mi diye bir ad vermişti.

Rıfki Melûl Meric; mimârî san'atıyla, hattaki hünerle-riyle, minyatürleriyle, tezhipleriyle, nakışlarıyla, mezar taş-larına verdiği şekilleriyle, bahçelere kazandırdığı vahdaniyet telkîn eden ifâdeli hüviyetle, çarşıları dolduran artizanlık-larıyla, köy işlemeleriyle, boya imâlindeki hârikulâde bulu-şuyla büyük Osmanlı medeniyetinin hayrânı idi. Itrî'den, Hâfız Post'tan, Sâdullah Ağa'dan, Dede-Efendi'den, hâsılı — Raûf Yekta Bey'in tâbiriyle — *esâtize-i elhân*'ın eserle-rinden, Galata Mevlevî-hânesini ziyâret eden Téphile Gaut-hier'in *sublime* diye vasıflandırdığı mûsikîden, Rumelî nâğ-melerine,

Aman yolla tabancası belinde

diye başlayan Anadolu türkülerine kadar saz ve ses eserlerini vecd içinde dinlerdi. Can sıkıntılarında, kaynağını tamâ-men günün hâdiselerinden almış öfkelerinden sıyrılabildik-çe, çok dar zaman çerçevelerine mahsur kalmak şartıyla, mâziye firâr eder, mutlak sûrette — şanlı olduğunu kabûl ettiği — o günlerin hasretini duyardı.

Osmanlıcı sayılan bu insanların hiçbirinden Osmanlı İmparatorluğunu, yâhut Osmanlı devletini kurmanın sözü-nü işitmedim. Yukarıda da söyledim, 1774 Kaynarca muâhe-desinden beri, tedricî ve mütemâdi sûrette, ecdâdın, vasıf-landırmak için ancak *ebed-müddet* tâbirini lâayık gördüğü bu devletin her yıl bir uzvu dumûra uğramış; 1923 de bün-ye kendisini tüketmiştir. Muharrir müsterih olsun: Kimse ne Osmanlı devletini kuracak ne de böyle bir *hayâl-i muhâl* ile uğraşacaktır.

Fakat târihin, kendilerinden ögünülecek, rüyâyâ karı-şık sûrette hasreti duyulacak büyük, zengin mâziyi esirge-diği milletler; çok yoksun insan topluluklarıdır. Bu çeşit kalabalıklar, kendilerini millet hâline koyacak, kendilerine iç dinamizmi sağlayacak imkânlar manzûmesinden mah-rumdurlar. Nerede okudum, hâtırlamıyorum; Anatole France'a atfedilen bir söz vardır: *Allahlar Susamışlardı* mu-

harriri, bir Amerikalının yeni doğmuş bir Fransıza müsâvi olabilmesi için, iki yüz yıl yaşaması lâzımdır, demiş. Bu nükte içinde bütün bir mâzî mirâsından terâkümüne duyulan güven vardır. Mahrûm milletler; çocuklarına hasreti duyulacak, ögünülecek bir mâzî telkîn edebilmek için, hayâlî bir târih icâdederken, bunu pedagojik bir zarûret sayarken bizim, rûhumuzu zaman zaman târih devirlerinde dinlendirmek istememiz, çok görülmemelidir.

Evet, yeni bir Türkiye devleti vardır: Devletler arasında en mûtenâ yeri almağa gayret edecektir. Toprak altı servetlerini, memlekete ma'murluk getirecek enerjiye çevirecektir, yollar açacaktır, barajlar kuracaktır, sanayi te'sislerinin, zirâat ünitelerinin mahsullerini, dünyâ piyasasında en çok aranan metâ hâline koyacaktır. Vatandaşlara sıhhat, refah, haklarına riâyet edilir insan haysiyeti sağlayacaktır. Onları, asrın bütün medenî sînâî, içtimâî imkânlarından faydalandıracaktır. Fakat çocuklarına teşkilâtıyla, ordusuyla, medenî müesseseleriyle, bütün plastik san'atlarıyla, hünerleriyle, şiiriyle, mûsikîsiyle, — hattâ Tanzîmat'la Birinci Meşrûtiyet arasındaki yıllarda — en üstün seviyeyi bulmuş zerâfetiyle, her millette bulunmayacak bir mâzîmiz olduğunu bildirmekten çekinmeksizin, o mâzîyi istikbâle yönelecek hamleler için kudret kaynağı hâline getirerek.

Büyük bir millet olduğumuza inanmak veya inanmamak var.

Kocaman Osmanlı İmparatorluğu'nu kaybettik. Yukarıda izâh ettim: Bir daha kuramayız. Muharrir, rü'yâ hâlinde olsun, o ihtişamlı günleri anarak avunmağı, çok görmesin. Esingemiyeceğı, yalnız rü'yâ. O kadar. Ruhlarının huzûr bulacağı şanlı mâzîden mahrûm milletler, bedbahtlırlar.

KAAMUS-I TÜRKÎ MUKADDİMESİ (*) VE ŞEMSEDDİN SÂMÎ

Nermin Pekin

Şemseddin Sâmi, Tanzîmat'tan sonra dil üzerinde çalışan milliyetçiler arasında mühim yeri olan çalışkan bir dilcidir.

O, edebiyatımıza başka türlerde de eserler kazandırmış olmakla berâber, edebiyat târihimizdeki asıl mevkiini dilciliği ve bilhassa lûgatçiliği ile almıştır.

Daha 1881 yılında Hafta Mecmûası'ndaki Lisân-ı Türkî "Osmani" makalesinde ve daha sonra Tercüman-ı Hakikat gazetesinde 1897 de yayınladığı Lisan ve Edebiyatımız makalesinde dil sâdeleşmesi, Türk dili ve edebiyâtı hakkındaki fikirleriyle şuurlu bir Türk milliyetçisi olarak tanıdığımız Şemseddin Sâmi'nin küçükü büyüklü, Fransızca, Türkçe muhtelif lûgat çalışmaları vardır. Kaamusü'l A'lam isimli ansiklopedi mâhiyetindeki 6 cildlik büyük eseri ve bilhassa bugün hâlâ müracaat ettiğimiz ve en emin bir kaynak olarak kullandığımız Kaamus-ı Türkî isimli lûgat kitabı ile Türk diline en büyük hizmeti görmüştür.

Şemseddin Sâmi, bu eserinin önsözünde lûgat kitaplarının bir milletin hayâtında ve bekaasındaki ehemmiyeti belirterek, kendisinin böyle bir kitap yazma lüzûmunu neden duyduğunu ve eserini niçin ve nasıl yazdığını anlatıyor.

(*) Kaamus-ı Türkî, İstanbul, 1317.

Şemseddin Sâmî'ye göre: Lisânın sermâyesi kelimeleriyle gramer kaaideleridir. Bunlar tesbit edilmedikçe dil daralır, fesâhatini kaybeder. Bir dilin zengin ve geniş ifâde kaabiliyetini devâm ettirebilmesi için onun muntazam ve mazbut bir gramerini ve lûgatını yapmak; yaşamış dille yaşayan dilin bağlantısını kaybettirmemek lâzımdır.

Her lisânda olduğu gibi elbet dilimizde de birçok kelimeler unutulmuş ve yeni kelimeler doğmuş veyâ başka dillerden girmiştir. Her milletin konuşma dili zamanla yıpranır eskir, (galat) yanlış söylenir hâle gelebilir. Bu değişme ve bozulmadan lisanları kurtaracak ancak edebiyat'larıdır.

Dil cemiyetin müşterek malıdır, edebiyatçı millete hitâbeder; bunun için de edebiyatçı hiç bir zaman kendi zevk ve emeline göre dile tasarruf edemez.

Şemseddin Sâmî'ye göre; bu hususta edebiyatçılara düşecek hizmetin ilk adımı lisânın güzelliğini, âhengini yâni morfolojik, fonetik ve estetik husûsiyetlerini muhâfaza etmek ve lisânın rûhunu teşkil eden kaaidelerine sâhip çıkmaktır.

Daha sonra Şemseddin Sâmî dilci ve edebiyatçı diye bir ayırım yapmadan dilcilerin vazîfesini de edebiyatçılara yükleyerek der ki:

Bunun için de iki şık vardır. Birincisi lisânın kullanılmış ve kullanılmakta olan bütün kelimelerini toplayan ilmî bir lûgat yapmak, ikincisi lisânın kaaidelerini tesbit eden ve öğreten mükemmel (Sarf-ı nahiv) dil bilgisi kitapları meydana getirmektir.

Edebî dil hâline gelen her mütekâmil lisânın kelimelerinin ve kaaidelerinin tesbiti umûmî bir kaanın hâline gelmiştir. Bugün dünyânın herhangi bir dilini öğrenmek istesek onun kaaidelerini öğreten ve kelime hazînesini teşkil eden lûgat ve gramer kitaplarına sarılırız. Avrupalılar en iptidâî kabîlelerin dillerini anlamak için onların bile dillerinin gramerini tesbit etmeğe çalışıyorlar. Lûgat ve grameri tesbit edilmiş diller hiçbir zaman edebî dil olamaz. Lisânın gerile-

mesini, bozulmasını önlemek için de gene lûgat ve gramer kitaplarına ihtiyaç vardır. Mükemmel lûgat kitaplarına sâhibolmayan bir dil tabîî serveti demek olan kelimelerini günden güne kaybederek daralır; kaaidelerini tesbît eden gramer de lisânın doğru söylenmesini temîn eder, aksi hâlde gittikçe yanlış söylenen galat bir dil meydana çıkar.

Lisânımızı geniş ve fasih bir edebî dil hâlinde muhâfaza etmek istiyorsak, muntazam ve mazbut lûgat ve gramer kitaplarını tanzîm etmeğe mecburuz.

Bu fikirleri ortaya koyan Şemseddin Sâmi lisânımızın muntazam ve mazbut gramer ve lûgat kitaplarının noksanlığından bahsederek, bu boşluğu doldurmak, bu ihtiyacı karşılamak istemiştir. İşte **Kaamus-ı Türkî** bu gaaye ile meydana gelen üstün bir çalışmanın mahsulüdür.

Şemseddin Sâmi'ye göre; hayli geniş ve zengin bir dil olan Türkçemiz, daha o zaman bu ihmâl yüzünden daralmış ve yanlış söylenir galat bir lisan hâlini almıştır.

Dilcimiz, Türkçenin menşe'lerinden ve gelişmesinden bahsederken de şu noktaları belirtiyor: Türkçemiz Asya'nın bütün şimal kısmında kullanılan Tûrânî diller zümresindedir. Batıya doğru gelip dünyânın en güzel yerlerinden olan Anadolu ve Rumeli'ne yerleşen Türkler'in dili yâni Garb Türkçesi **Osmanlıca** diye anılan bugünkü dilimiz, doğuda kalan Şark Türkçesi **Çağatayca** adıyla anılan Türkçe'den aslen ayrı bir lisan sayılacak kadar büyük farklarla ayrılmaz; bir kere aynı tabiattedir ve aynı kaaidelere tâbî'dir. Kelimelerinin de yarısından fazlası müşterektir. Esâsen **Çağatayca** veya **Osmanlıca** diye ayrı iki dil ismi zikretmeğe de lüzum yoktur. Hepimiz Türküz ve lisânımız da **TÜRKÇE'**dir.

Şemseddin Sâmi, **Lisân-ı Türkî** isimli makaalesinde bu mevzûda daha açık bir ifâde kullanmıştır. Ona göre; **Osmanlı unvânı** bir devletin adıdır. Halbuki lisânımız Sultan Osman'ın zuhûrundan ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan çok daha eskidir. Bu lisânı konuşan milletin adı **TÜRK'**dür, konuştuğu lisânın adı da **Lisân-ı Türkî** olmalıdır.

“Bu kelime intisâbı ile iftihar ettiğimiz büyük bir ümetin adıdır.”¹

Ancak bizim kullandığımız Garb Türkçesi Ortaasya’da bıraktığımız Türkçe’ye nazaran daha çok lâtif ve âhenkli bir hal almıştır. Nesilden nesile işlenerek daha büyük değişikliklere uğrayan **Garb Türkçesi** gerek telâffuzda gerek ifâdede bir zariflik ve genişlik kazanmıştır.² Sosyal münâsebetler kurduğu ve kültür alış verişi yaptığı milletlerin dillerinden — birinci derecede Arabça ve Farsça’dan ve diğer dillerden aldığı kelimelerle zenginleşen, geniş bir ifâde kaabiliyeti kazanan **Garb Türkçesi** vaktiyle kullandığı bir çok kelimeyi de terk etmiş ve unutmuştur. Halbuki **Şark Türkçesi**’nde kalıp da kullanılmayan bu kelimelerin birçoğu eski şâir ve ediblerimizin eserlerinde bulunmaktadır. Ayrıca bunların mühim bir kısmı da Anadolu’da hâlâ kullanılmaktadır. Bunları ihmâl etmek, unutulmalarına göz yummak katiyen doğru olamaz. Bu çeşit kelimeler lûgat kitaplarına mutlaka alınmalıdır. Şimdiye kadar lûgat kitabı hazırlayanlar ekseriyetle Türkçe’ye giren ve hattâ pek çok kullanılmayan yabancı kelimelerin karşılıklarını izâh etmekle kalmışlardır. Türkçe kelimeleri lûgat kitaplarına almak lüzûmunu duymamışlar, bunu mâlûmu ilâm saymışlardır. Veyâ Ahmed Vefik Paşa’nın **Lehçe-i Osmânî**’si gibi yalnız bir kısım Türkçe kelimeleri toplayan lûgatler meydana getirmişlerdir. Halbuki lûgat kitapları her milletin kendi dilinin bütün kelimelerini içine almalıdır. Netekim edebî dilleri teşekkül etmiş milletlerin kendi dillerinin bütün kelimelerini izâh eden lûgat kitapları mevcuttur. Arablar, İranlılar, Fransızlar, Muhitü’l Muhit, Fer-

¹ Lisan-ı Türkî (Osmânî), Hafta Mecmûası, 1880.

² Şemseddin Sâmî; *Lisan ve Edebiyatımız* makaalesinde, bu hususta şu fikirleri ileri sürmüştür. “*Türkler Rumeli’ne geçtikten ve husûsiyle İstanbul’a yerleştikten sonra lisan tedricen inceliş fevkalâde bir nezâket ve letâfet peydâ etti. Arabî’den, Fâris’den alınan kelimelerle de daha hafif ve lâtif bir telâffuz verildi. Giderek Türkçemiz eski huşûnetinden aslaa eser kalmayacak derecede lâtif ve şirin bir lisan oldu. Cengâver ve haşin bir aşiret lisânı hâline en nazik ve güzel peri-peyker ve melek-simâ bir kızın ağzının letâfetini arttıracak bir halâvet peydâ etti. (Tercüman-ı Hakikat, 1897).*”

henk, Burhan, Bescherelle, Larousse, Littré gibi lûgat kitapları yapmışlar ve kendi dillerini mükemmel öğretmek imkânını hazırlamışlardır. Bu tarz lûgat kitaplarına ihtiyâcımız meydandadır.³

Şemseddin Sâmi mükemmel bir lûgat kitabı meydana getirmek için nasıl çalışılması ve nelere dikkat edilmesi lâzım geldiğini şöylece açıklamıştır.

Mükemmel bir lûgat kitabı, lisanda kullanılmış ve kullanılmakta olan bütün kelimeleri ihtivâ etmelidir. Bu kelimelerin asılları ister yabancı dilden gelmiş olsun ister Türk asıllı olsun dilimizi teşkil eden sözlerdir; mutlaka toplanmalıdır. Bunun için de târih boyunca yazılmış eserlerin incelenmesi, taranması kelimelerin tesbît edilmesi lâzımdır. Fakat bu kâfi değildir. Lisânımızın konuşulduğu yerlerde dili iyi konuşanlarla sohbet ederek konuşma dilinin incelikleri de tesbît edilmeli, en nâdir kelimelere kadar bütün kelimelerin toplanmasına gayret edilmelidir.

Ayrıca lisânımıza Arabça'dan ve Farsça'dan girmiş olan bâzı kelimeler de kendi dillerindeki mânâlarını kaybetmiş, Türkçe'de kendine has bir mânâ ve telâffuz kazanmıştır. Bu gibi kelimelere bir takım dilciler **Lûgat-ı Müvellede (Doğma kelimeler) tâbirini uygun buluyorlar. Halbuki (Doğma kelime) o lisânı konuşan halk arasında —ihtiyaç karşısında— doğan kelimelerdir. Arabça ve Farsça'dan giren bu tarz kelimelere Galat denilebilir ve bu türlü kelimeler her lisanda mevcuddur. Bu gibi kelimeler lûgat kitaplarına alınırken kullanıldıkları gibi alınırsa da asılları gösterilmelidir. Dilimize giren kelimeler hangi dilden girerse girsün mâdem ki kullanılmış ve dilimize maledilmiştir, Türkçe sayılır.**

Her ne kadar Şemseddin Sâmi **Lisân-ı Türkî** makaalesinde Türkçe olmayan kelimelerin tasfiyesine tarafdar olmuştusa da zamanla bunun yanlış bir yol olduğunu anlamış **Lisan**

---

³ Bugün, hâlâ ecnebilere Türkçe öğretecek, hattâ mekteplerde talebemize verecek emin ve pratik lûgat ve gramer kitaplarından mahrumuz.

ve Edebiyatımız makaaalesinde; kullandığımız her kelimenin Türkçe sayılacağını ve esâsen dillerin münâsebette bulunduğu milletlerin dilinden kelime alıp vermesinin umûmî bir lengustik kaaidesi olduğu fikrini ileri sürerek muhtelif dillerden örnekler vermiştir.

“Her lisan bir lisandır. Akvam ve ümem beyninde olduğu gibi, elsine beyninde de yakınlık ve münâsebet bulunup her birkaç lisan bir zümre teşkil eder. İmdi söylediğimiz lisan Elesine-i Tûrâniye zümresine mensup TÜRK LİSÂNİ’dir, buna, birinci derecede Arabî’den, ikinci derecede Fârisî’den kelime ve tâbirler girmiştir. Lâkin bu kelimeler nekadar çok olursa olsun lisânın esâsı değişmez. Meselâ İspanyolca ve Portekizce’de okadar çok Arabça kelime bulunuyor ki bunların cem’i büyük bir dil teşkil eder . . . . .

Kezâlik İngilizce’de hemen yarı yarıya Fransızca kelime bulunduğu halde İngiliz lisânı Cermen zümresine mensub bir lisan olup Fransızca’ya yabancı addolunur. Lisânın melhuz ve müstear kelimelerine bakılmaz, esâsı olan tasrifâtına bakılır.

Dilcimiz bu lûgat kitabını hazırlarken de dilimize giren her kelimeyi Türkçe sayarak kitabına almayı uygun bulmuştur. Bu da dilimizin tekâmülü meselesini gaayet iyi kavradığını ifâde eder.

Bu hususta Şemseddin Sâmi; işte biz Türkçe’de kullanılmış ve kullanılmakta olan kelimeleri gücümüz yettiği kadar toplamak sûretiyle meydana getirdiğimiz bu esere Kaamus-ı Türkî adını vermeği uygun bulduk; çünkü dilimizin adı Türkçe’dir. Bu eser de mâdem ki bu dilin kelimelerini toplamıştır, ona elbette Kaamus-ı Türkî deriz, diyor.

Dilcimiz, eserinin önsözünde mükemmel bir lûgat hazırlanması için lüzumlu olan hususları böylece açıkladıktan sonra kendisinin bu ihtiyâcı tam olarak karşılayamadığını, ve zâten böyle bir lûgat hazırlamak için bir kişinin ömrünün ve mesâisinin yetmiyeceğini, bu gibi işlerde toplu çalışmala-

rın lüzumlu olduğunu da belirtiyor. Kendi eserinin bu mevzûda çalışacaklara ancak bir yol göcsterici olduğunu da ilâve ediyor.

Şemseddin Sâmi lûgatini hazırlarken takîb ettiği teknik özellikleri de anlattıktan sonra; bir de (İstılâh - terim) lûgatının tertîbi lâzım geldiğini de ehemmiyetle hatırlatmaktadır. Fen bölümünün ıstılahları - terimleri için ayrı ihtisas hiziplerinin teşekkül etmesini ve her ihtisas şûbesinin kelimelerinin de ayrıca toplanmasını lüzumlu buluyor.

Şemseddin Sâmi bu fikrinde tamâmen haklıdır. Hattâ işi biraz daha derine de götürmek lâzımdır. Bir dilin lûgat kitaplarındaki kelimeleri bilmek dili öğrenmek için lüzumludur; fakat yeterli değildir. Hele Türkçemiz bir mecazlar ve deyimler dilidir. Türkçemizin lûgat mânâsından başka mânâlarda kullanılan, kelimeleri, birleşik kelimeleri, terkip veyâ cümlecik hâline gelmiş idyomatik tâbirleri, deyimleri, sözleri pek çoktur. Bunlar bilinmedikçe dil öğrenilmiş olmaz; kelimeleri lûgat mânâlarından başka mânâlarda kullanmak dilimizin husûsiyetini ve zenginliğini teşkil eder¹.

Dilcilerimizin bütün bunları göz önünde bulundurmaları lâzımdır. Bu tarz sözleri de taranan eserlerden alınacak misâllerle gösterip açıklamak icabeder. Ayrıca halk arasında kullanılan idyomatik tâbirler de ihmâl edilmemelidir.

Anlaşıyor ki dilimizin ciddi tetkîki için bir Akademik çalışmaya, hattâ bir Enstitü çalışmasına ihtiyaç vardır. Ve bu mühim işin artık ihmâle, gecikmeye tahammülü yoktur.

---

¹ Nihad Sâmi Banarlı: Türkçenin Sırları, İstanbul, 1972.

TÜRKÇENİN SIRLARI

Fevziye Abdullah Tansel

Nihad Sâmî Banarlı, *Türkçe'nin Sırları*, İstanbul Fetih Cemiyeti'nin 66., İstanbul Enstitüsü'nün 53. Kitabı, İst., 1972, VI+320 sayfa; 25 TL.

Türkçe'nin Sırları adlı kitabın tatlı çini yeşili kapağındaki Nihad Sâmî Banarlı adı, beni, kırk yıldan daha önceki yıllara sürükleyip götürmüş bulunuyor. O sıralarda İstanbul Kız Lisesi'nin orta kısmı sınıflarında talebe idim. Benden daha yukarı sınıflarda bulunan târih hocası rahmetli Zekiye ablam beni *Kızıl Çağlayan* adlı eserin temsili dolayısıyla, Şehzâdebaşı'ndaki tiyatrolardan birine götürmüştü. İstiklâl Savaşımızdan iki sahneyi canlandıran, Hece vezniyle yazılmış bulunan bu eser, seyredenleri, millî ıztıraplarımızın acı ve kahramanlıklarımızla öğrenmenin tatlı duygularıyla heyecanlandırmıştı. O zaman henüz basılmamış olan, gençlik üzerinde çok te'sir bırakan bu güzel eserin yazarı, o sıralarda Üniversite'nin Türk Dili ve Edebiyatı kolunda talebe bulunan Nihad Sâmî Banarlı idi. Daha sonra, *Kızıl Çağlayan*, onun basılan eserlerinin ilki oldu ve aynı yılda, 1933'de, *Bir Yuvanın Şarkısı* adlı manzum piyesi de basılmıştır¹. *Atsız Mecmûa*'da, *Ülkü*'de, *Yedi Gün*'de Halkevleri'nin çıkardığı *Altı Ok*'ta v.b. dergilerde, muhtelif gazetelerde şiir ve araştırmalarına rastladım.

¹ *Kızıl Çağlayan*, Mektep Temsilleri, Nu. 5, İst., Devlet Matbaası, 1933. *Bir Yuvanın Şarkısı*, Mektep Temsilleri, Nu. 6 İst. Devlet Matbaası, 1933.

ğımız Banarlı'nın üçüncü kitabı *Fâruk Nâfiz, Hayâtı, Seçme Şiirleri*'dir². *Tevârih-i Mülûk-ı Âli Osman ve Censid ü Hurşid*'i³ neşreden Banarlı'nın 1948'de, edebiyâtımızın başlangıcından bu güne kadarki devreyi içine alan *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*'nin basımından sonra, Türk dili ve edebiyâtı yolundaki araştırmalarına devâm ettiği görülüyor⁴. 1959'da *İstanbul Enstitüsü Mecmûası*'nın Müdürlüğü'ne⁵ getirilmiş, Yahya Kemal Enstitüsü'nün kuruluşunda mühim te'siri olmuştur. 1951-71 yılları arasındaki çalışmaları, bilhassa Yahya Kemal Beyatlı üzerinde toplanmaktadır. Müdürü bulunduğu bu Enstitü adına çıkardığı *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmûası*'ndan⁶ başka, yakından tanıdığı şâirimizin

² İst. Suhûlet Kitabevi ve Semih Lutfi Matbaası (Bu kitabevinin bastığı hemen bütün eserler gibi, bunda da basım tarihi yoktur; yanılmıyorsak, 1938'de neşredilmiştir).

³ İst., 1939. Bu mühim eserle, Ahmedî'nin, XVI. asırdanberi herhangi bir nüshası ele geçemeyen bu mesnevisinin, müellifimiz tarafından İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde bulunan nüshası F.A.T., *Ülkü mec.*, c. XIII., nu. 76, Haziran, 1939.

ilim dünyasına sunulmuştur. Hakkındaki tanıtma yazısı için bk.,

⁴ İst., *Yedi Gün Neşriyatı*, (Basım tarihi yazılmamışsa da, 1948'de neşredildiğini biliyoruz). Müellifimizin, bu kitabından önce, bu yoldaki çalışmalarının hazırlık devresini teşkil eden eserleri vardır; bunların ilki, Hıfzî Tevfik Gönensay'la birlikte yazdıkları *Türk Edebiyatı Tarihi*'dir (İst., Remzî Kitabevi, 1940). Bundan sonra, yalnız kendi imzâsıyla, Lise sınıfları için hazırladığı *Edebî Bilgiler; Metinlerle Türk Edebiyatı; Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı* adlı ders kitapları, 1942'denberi, Remzî Kitabevi tarafından, muhtelif def'a basılmıştır. Otuz yıldanberi Lise'lerimizde okutulmakta olan ve tutunan bu ders kitapları, milliyetçilerce, bu sâhadaki başka ders kitaplarına tercih edilmekte, "sol eğilimli öğretmenler" tarafından baltalanmaktadır. Banarlı'nın, edebiyat târihi yolundaki eserlerinin sonuncusu, şimdilik, 1948 basımını genişletmek sûretiyle hazırladığı, fasiküller hâlinde neşredilmekte olan *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*'dir (Fasikül : 1-6, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, İst., Milli Eğitim Basımevi, 1971-72).

⁵ Bu mecmûanın baştan üç cildinin müdürü Prof. Ahmed Ateş, (İst., İstanbul Matbaası, 1955-57)'dir; IV ve V'inci ciltleri, Banarlı'nın müdürlüğünde çıkarılmıştır (İst., Bahâ Matbaası, 1957-58).

⁶ Bu mecmûanın yalnız iki cildi basılmış bulunuyor (İst., Bahâ Matbaası, 1959, 1968).

hayâtını, eserlerini muhtelif yönleriyle tanıtan, dağınık şiir ve nesirlerini içine alan on cilt neşretmiş bulunuyor. *Yahya Kemal Yaşarken; Yahya Kemal'in Hâtıraları; Kendi Gök Kubbemiz; Eski Şiirin Rüzgârıyla; Rubâiler; Aziz İstanbul; Eğil Dağlar; Siyâsî Hikâyeler; Siyasî ve Edebî Portreler; Edebiyâta Dâir* adını taşıyan bu on cild⁷, Banarlı'nın yalnız Yahya Kemal hakkında değil, onun çevresindeki şahsiyetler ve muhtelif mes'elelerle ilişiği bulunan bahisleri ve notları da yer yer içine almaktadır. Müellifimizin basılı eserlerinin sonuncusu ise, şu son günlerde elimize geçen, tanıtmağa çalışacağımız *Türkçe'nin Sırları*'dır.

Türkçe'nin Sırları, Nihad Sâmî Banarlı'nın, *Önsöz*'ünde belirttiği gibi, muhtelif başlıklar altındaki muhtelif yazıların bir araya toplanmasıyla meydana gelmiştir; bunların hepsinde, Türkçe ile ilişiği bulunan mes'eleler ele alındığından, eser, bu bakımdan bir bütün teşkil etmektedir. "Kitaptaki yazıların mühim bir kısmı son yirmibeş yıl içinde muhtelif gazete ve mecmûalarda neşrolunmuştur. Bir kısmı da Akademik toplantılarda verilen konferanslar ve okunan tebliğlerdir. Bunların hepsi, buraya üzerlerinde yapılan yeni işlemlerle alınmıştır" diyen müellifimiz, dilimizin bilhassa son otuz yıldanberi içinde sürüklenmekte bulunduğu buhran devresini ısrarla ele aldığını; Türkiye'mizde şu son yıllardaki yanlış ve methodsuz dil tutumlarının, oynanan ideolojik ve politik oyunların, 'millîyetimizin ve milliyetimizin dayandığı her mukaddes temeli yıkmak isteyenlerin kendilerini açığa' vurduklarını; bu ihânet şebekesinin yıkılmasına yardım ettikleri millî değerlerin başında Türkçe'nin geldiğini kaydediyor : "Bütün sol emelli yıkıcıların dilde tamâmıyla uydurmacayı kullanmaları bunun acı delilidir ki, okuyucu kitabın içinde bu fâcianın nice gerçeklerini yıllardanberi söylenmiş bulacaktır".

Kitaptaki yazıların hepsi dil mes'elelerine, Türkçe'mize ilişik bulunmakla berâber, üzerinde durulan esas fikirler ba-

⁷ Bu on cilt, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır (İst., Bahâ Matbaası, sırasıyla 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1966, 1968, 1968, 1971).

kımından bunları sınıflandırmak mümkün olmaktadır; bu esas fikirleri başlıca üç bölümde toplayabiliriz : (1) Türkçe'mizin asırlardanberi işlene işlene millileşmiş, her fikir ve duyguyu anlatmağa elverişli ve olgunlaşmış, İngilizce, Fransızca, v.b. İmparatorluk dillerindeki husûsiyetleri gösteren diller seviyesine erişmiş bulunduğu; (2) Böyle bir dili yok etmeğe çalışanlar, bunların tuttıkları yol ve maksatları; (3) Türkçe'nin ehemmiyetini ortaya koyanlar ve onu korumaya çalışanlar...

1. İmparatorluklar kurarak geniş sâhalara yayılan milletler, "hâkim oldukları topraklardan vergi alır, bac alır, mahsûl toplar gibi kelime de alırlar"; böyle kelimelerin Lâtince, Arapça, İngilizce'de de bulunduğunu isbatlayıcı örnekler veren Banarlı, yeryüzündeki hiçbir kültür ve medeniyet dilinin, hiçbir zaman özdil olmak taassup ve basitliğine iltifat etmediğini, İngilizler'in ileri bir görüş dolayısıyla, "Bahtiyardır o İngilizce ki onda her dilden kelime vardır" diye öğündüklerini, "İngiliz dili, İngilizce ve İngilizceleşmiş kelimelerden kurulmuş bir dildir" târifinin başka dillere de uyduğunu yazıyor. "Bir dilin doğuşunda, karakterine, an'anesine ve dehâsına başka dillerden derlenmiş kelimeleri millileştirme hayatı ve kudreti varsa, artık, o dili özdil yapmaya kalkmak, dili kendi tabiatından ve dehâsından uzaklaştırmaktır ki, bunu ancak cehâletin ve dalâletin elleri yapar"; "Türk milleti tarafından fethedilmiş topraklar nasıl Türk vatânı olmuşsa, aynı millet tarafından fethedilmiş kelimeler de öyle Türk kelimesi olmuştur". Eserde yer yer, Türkçe'ye yabancı birçok dillerden geçen kelimelere dâir örneklerle, bunları halkımızın yaratıcılık kudretiyle, dehâsıyla nasıl millileştirdiğine, Türkçe kelimeler gibi bu yabancı kelimelerden de birçok yenilerini türeterek dili nasıl zenginleştirdiğine dâir bilgi ve örnekler buluyoruz. Başlı-başına, bu gibi Türkçeleşmiş kelimelere ayrılmış yazılar da vardır; bunlara örnek olarak *Güzel Ev'in Hikâyesi*; *Efendimiz*; *Köşe*; *Hayâl'in Ölümü*; *Merdiven*; *Ata, Hoca ve Öğretmen*⁸; *Elif*, *Gül*, *Ankara* başlıklı yazıları gösterebi-

⁸ Uydurma *öğretmen* kelimesinin, Fuad Köprülü, Anadolu Leh-

liriz. Banarlı, bu yazılarında, başlıklarından da anlaşıldığı gibi *ev, efendi, köşe, hayâl, merdiven, ata* ve *hoca, elif, gül, Ankara* kelimelerinin ashında hangi yabancı dillere âit bulunduğunu yine hangi yabancı dillerde ne gibi şekiller aldığı, Türkçe'leşmiş şekli ve bundan halkın yaratıcılık kudretiyle türetilen kelimeler, bunların yazı dilinde nasıl işlendiği üzerinde durmuş, bu fikirlerini Türk edebiyatının muhtelif devirlerinden aldığı örneklerle kuvvetlendirmiştir. Bu yabancı kelimelerin Türkçe'leştirilip millileştiğini yalnız Ses Bilgisi (*Fonetik*) bakımından değil, Kelime Bilgisi (*Morfoloji*) ve Cümle Bilgisi (*Sintaks*) yönlerinden de, bu husustaki muhtelif kaynaklara başvurarak aydınlatmış oluyor.

2. Dil İnkılâbı'nın başlıca gayesi, Türkçe'yi, çağdaş medeniyetlere âit her mefhûmu anlatabilecek hâle getirmek, bilhassa *Arapça ilmî terimler sistemi*'ni Türkçe'leştirmek olduğu hâlde, Türkçe'nin istiklâli bakımından çok doğru ve millî olan bu hareket kısa zamanda yönünü değiştirmiş, halk dilinde yaşamakta olan Türkçe'leşmiş, hattâ Türkçe kelimeleri değiştirme yolu tutulmuştur; Banarlı'nın kaydettiği örnekler arasında *hayâl, kelime, eser*; kelimelerinin karşılığı gösterilen *imge, sözcük, yapıt* kelimeleri de vardır. Müellifimiz bu münâsebetle, "Nasıl *mîmârî*'de bir san'at değeri var, *yapı*'da bu yoksa, şimdi *eser* yerine uydurulan *yapıt*'ta da bu yoktur. Bir cemiyet, Mîmar Sinan'ın eserine *yapıt* demeye görsün; o artık mîmârî yapamaz. Yarı dinî, yarı lisânî muhteşem mânâlı *kelime*'ye *sözcük* diyecek kadar küçülmüş bir ruh, dilde Taş-devri'ne dönmüş bir iz'an yok-suludur. Bunu böyle söyleyişimi, modaya uyararak, Türkçe'nin en güzel kelimelerini rahatça uyduruklariyle değiştiren her insanı bir zevksizlik ve an'anesizlik uykusundan uyandırmaktır" diyor. *Hayat* kelimesinin Türkçe olarak *yaşama, ya-*

çesi'ne gramer bakımından aykırı düştüğünü, bunun *öğretmen* demek olduğunu, *öğrenci* yerine acabâ *öğretmen*'e uygun olan *öğrenmen* kelimesini neden tercih etmediklerini, böylece bu iki kelimenin karşılıklı olarak *ben öğretmem-ben öğrenmem* mânâsının pek yakışık alacağını söylerdi.

şayış gibi karşılıkları varken, bunları kullanmayıp, Türk zevkinin inceliğine aykırı düşün *yaşam* kelimesinin ortaya atılmasının ardında gizlenen maksatlar vardır. Dil yoluyla muhtelif mânevî kıymetlerin nasıl yok edildiğinin bir başka örneği ise, Banarlı'nın *eddin*'lerle *ettin*'ler dediği imlâ meselesidir: "Bu imlâ tarzının, bilhassa bâzı isimlerin sonundaki *eddin*'leri sertleştirmesi de ayrı bir dert oluyor. 'Ne haltettin' derken söze pek uygun düşen bu sertleşme *Nûreddin*, *Nizameddin*, *Kemâleddin* adlarında —hâlâ— yadırganıyor. Bu *Nur*, bu *Nizam*, bu *Kemal*, ne kötülük etmişler de adlarının sonuna yukarıdaki sert cümleyi hatırlatan *ettin* konulmuş? Anlamak kolay değildir! Bu olsa olsa, üzerine fazla düşdüğümüz şu dîn'i, ortadan, hiç olmazsa isimlerden kaldırmak için düşünülmüş, şeytanca bir hiyle olacak!". Muhtelif yabancı dillerdeki lügatlere başvurarak *örnek* kelime-mizmin aslının Ermenice *Orinag* olduğunu kaydettikten sonra, günümüzün câhillik gafleti içinde kendini kaybetmiş, ve yâ şuurlu bir maksatla birçokları tarafından özentiyle kullanılan *örneğin* kelimesine dâir, *Türkçe'nin Sırları*'ndaki ibret alınacak şu cümleleri birlikte okuyalım: "...*Örneğin* kelimesi *örnek* sözünden değil, doğrudan doğruya Ermenice *orinagimn* (*orinagin*) sözünden ve Türkçe'ye bir kelime daha Ermenice katmak isteyenlere aldanişla uydurulmuştur. Aralarındaki ayniyet, bunun şüpheye yer bırakmayan bir delildir. Bu, niçin böyle yapılmıştır? Bu suâlin cevâbı, bu kitabın her sahîfesinde vardır".

⁹ Son zamanlarda dilimizden sınır dışı edilmek istenilen kelimelerden biri de, memleketimizde mânâsını bilip kullanmayan bir tek kişi bulunmadığını kesinlikle herkesin söyleyebileceği *sebeup* kelimesidir. Bu kelime hiç kullanılmayarak buna karşılık ortaya sürülen *neden*, ismin muhtelif hâllerine âit ekler ilâvesiyle, hemen dâimâ, Türk gramer kaaidelerine, dolayısıyla mantık'a aykırı ve yanlış sûrette, bilhassa radyo ve televizyonda, birçoklarının yazılarında gafletten doğan bir özentiyle kullanılmaktadır. *Sebeup* ve aynı mânâyı anlatan Türkçe başka kelimeleri ağızlarına almayanlara, tutundukları dalın çürüklüğünün farkına varabilmeleri için, Orhan Şaik Gökyay'ın *Körün Bellelediği Değnek*; *Neden*, *Nedeniyle*, *Neden Olmak* başlıklı yazısını okumalarını tavsiye ederiz (*Türk Dili*, c. XXVI., nu. 252, 1 Eylül, 1972, s. 473-75).

Yeni nesillerin, târihleriyle mânevî bağılıklarını koparmak için tutulan yıkıcı yollardan bir başkasına da el atan Banarlı, *Nasıl Aldatıyorlar* başlıklı yazısında, bir solcu yazarın, bir yüksek okulun konferans salonunda talebeye, Türk Dîvan Edebiyatı'nı küçümseyen konferansı üzerinde durmuştur. Bu edebiyâtı, seçtiği en ağır örneklere dayanarak anlaşılmaz ve yabancı bir edebiyat sayanın câhiliğini, "daha doğrusu hâinliğini ortaya koymak için, Dîvan şiirinden asırlar boyunca çok sâde yazılmış örnekler göstermiş, öte yandan, bu gibilerin iddiâsına aykırı olarak, yabancı kelimelerin kullanıldığı halk şiirlerinden misâller vermiştir. *Dil ve Edebiyat Derslerimiz* başlıklı yazısındaki bilgi ve fikirler de aynı mes'eleler etrâfında toplanmıştır.

Eserde, Türkiye'mizde dili baltamak yoluyla mânevî kıymetleri yok etme hareketi bakımından ders alınabilecek iki yazıdan biri *Stalin ve Dil*, öteki *Moskova Metodu*'dur. İlkinde, Stalin'le Marksizm ve Dil mevzûunda yapılan röportajı içine alan, muhtelif dillere, bu arada Türkçe'ye de çevrilen küçük kitap tahlil edilmiştir; Banarlı'nın bu tahliller sonunda vardığı netice, "Kısaca, Stalin'in dilciliği, Rusya için değil fakat Türkiye için, hakikî bir felâket olmuştur. Bu sebeple, Türkiye'de yapılan dil hareketi, Marksist görüşle düşünülebilir bir *burjuva sınıfı ve burjuva hükûmeti* hareketi değil, daha çok bâzı fırsatlardan istifâdeyi bilmiş bir *beşinci kol* faaliyetine imkân vermiş bir hareket" olduğudur. Öteki yazıda, Ulu Türkistan sâhasında Ruslar'ın, halklaştırma maskesi altında, muhtelif Türk zümrelerini birbirlerinin dillerini nasıl anlamaz hâle getirmeğe çalıştığını, boyuna istihlaları değiştirerek üç nesil arasındaki mânevî bağları nasıl kopardığını aydınlatan bir vesîka metni verilmiştir. Banarlı'nın, bu vesîka dolayısıyla uyandırıcı şu cümlelerini de okuyalım: "İşte bu ağılatıcı satırlarla beyan edilen dil yıma, dil vâsıtasıyla millî bağları koparıp nesilleri birbirinden ayırma siyâsetinin, bir zamanlar daha açık ve bugün daha sinsi bir şekilde memleketimizde tatbik edildiğini hatırlamaya mecbûruz. Hele *mütemâdiyen terim değiştirme* hareketinin Rus taktiğine çok benzeyişi, en az, bu işlerin ne kadar bil-

gisiz, dünyâdan habersiz ve düşüncesiz bir şekilde yapıldığını gösterir.”

Türkçe'nin Sırları'nda, yıkıcı çalışmalardan söz eden daha birçok bilgi ve örnekler var; bu tanıtma yazımızda, bunların hepsinden bahsetme imkânı bulamıyoruz.

3. *Türkçe'nin Sırları*'nda bâzan yer yer, bâzan bir bahsin bütün hâlinde, Türkçe'nin kimler tarafından, nasıl korunduğuna dâir bilgi verilmiştir. Bu korumanın asırlar boyunca sürüp gittiğine tanık olmaktadır. Eserde, XI. asırda yaşayan Kaşgarlı Mahmut'un, Nevâ'i, Fuzûlî, Gökalp, Ömer Seyfeddin, Fuad Köprülü, Yahya Kemal ve Atatürk'ün, bilhassa bu şahsiyetlerin Türkçe'yi nasıl korudukları örnekler verilmek sûretiyle anlatılmıştır. Bunlardan ilk beşinin bu yoldaki fikirleri umûmiyetle bilinen şeyler olmakla berâber, ötekilerinin Türkçe'yi nasıl koruduklarına dâir anlatılanlar birçoklarımız tarafından bilinmemektedir.

Abdülhamid'in Türkçe'yi nasıl koruduğunu anlatan vesikalardan ilki daha önce Fuad Köprülü tarafından neşredilmiş, Banarlı, bu vesıkayı, dilini sâdeleştirecek nakletmiştir. İkincisi, Maârif Nâzırı Zühdü Paşa'nın kendi el yazısıyla olan vesika metnidir. Banarlı, *Sultan Abdülhamid'in Türkçeciliği* başlıklı yazısında yer verdiği bu 19 Mayıs, 6 Ekim, 1894 târihli vesikalara dayanarak, Saray tarafından teşebbüs edilen dilde milliyetçilik hareketini dört madde hâlinde tesbit etmiş bulunuyor ki bunlar, kısaca, Abdülhamid devrinde, 1894'den önce, “Türkiye’de Rüşdiye ve İdâdî hocalarına, dilimize yabancı kalmış Arapça ve Farsça kelimelerin yerine konulmak üzere, halk dilinde yaşayan Türkçe kelimeleri toplamak vazifesinin” verilmesi; “Dil işinin, ancak ilim cemiyetleri kurulmak sûretiyle yürütülebileceği”; halk dilinde yaşayan kelimeleri toplama işi için Bâb-ı Âlî'den Maârif Nâzırlığı'na gönderilen tezkireyi, bu Nezâret'in hiçbir söz katmaksızın vilâyetlere ta'mimle yetindiği “Devrin Maârif Nâzırı Zühdü Paşa'ya göre, esâsen maârif-perver bir hükümdâr olan Sultan Abdülhamid devrinde Türk dili kendiliğinden mükemmelleşmeğe başlamış olup bunun için bir takım yüksek cemiyetler kurmaya lüzum” görülmediğidir.

Fuad Köprülü'nün, dilin sâdeleştirilmesi hakkında ötenberi ne gibi fikirler ileri sürdüğünden kısaca söz eden Banarlı, *Anayasa* dolayısıyla hükümet sorusuna, 2 Nisan, 1942'e verdiği cevâbın bâzı maddelerini, *Fuad Köprülü ve Türk Dili* başlıklı yazısında neşretmiştir. Bu cevapta, projelerin hazırlanışında belli bir prensip güdülmediğine, belli hiçbir usûle bağlı kalınmadığına dokunan F. Köprülü, *Danıştay*, *Yargıtay* gibi kelimelerin sonundaki ekin Moğolca, *Görev*, *ödev* v.b. kelimelerde görülen eklerin Anadolu Türkçe'sine tamâmiyle yabancı olduğuna, *egemenlik* gibi kök bakımından uydurma kelimeler bulunduğuna, "bâzılarının da — meselâ *zor* kelimesi gibi — Türkçe olmadığı düşünülürse tutulan yolun sakatlığı daha iyi" anlaşılacağına dikkati çektikten sonra, "... gâh Fransız kalıplarına, gâh Moğol şekillerine, gâh Şarkî Türk şiveleri'ne göre uydurulan, gâh Arapça'dan terceme yoluyla meydana getirilen — meselâ *nâzır* tercemesi olan *bakan* gibi — birtakım kelimeler ve istilâhlar anadilimizin daha şimdiden âhengini, şivesini, hat-tâ mantığını bozmak isti'dâdını gösteriyor" diyordu. F. Köprülü'nün 1 ve 11 Ekim, 1945 tarihli *Vatan*'da çıkan *Dil Mes'elesi*, *İlim Politika Âleti* başlıklı yazılarındaki fikirler üzerinde de duran Banarlı, "*öztürkçecilik*, *veyâ arıdılcılık* adı altında bu harekete Türkiye'de hiçbir ciddî adam'ın katılmadığını "Ne Fuad Köprülü, ne Hüseyin Câhid, ne Yahya Kemal, ne Halide Edib, ne Adnan Adıvar ve daha niceleri"nin bu yolu tasvib etmediklerini kaydediyor.

Dilde uydurmacılık hareketlerine, pek tabii olarak, katılmayanlardan biri de, memleketimizde dil sâhasında çalışanların başta gelen otoritelerinden olan Tahsin Banguoğludur. *Dünya* gazetesinde, 16-19 Eylül, 1965'de çıkan *Nisbet Sıfatları ve Sel-Sal* başlıklı yazısında bildirildiğine göre, *sel-sal* ekleri, "bizim alaylı âlimlerimizce, Lâtince'nin ve dolayısıyla Fransızca'nın aslında Türkçe olduğu iddiâsından uydurulmadır; yâni iddiâ da uydurma, ekler de uydurmadır: Mâdem ki Lâtince ve Fransızca Türkçe'dir, o hâlde Fransızca'nın *al-el* ekleri de Türkçe'dir. Böyle olunca, nesebi meçhûl *ulus* kelimesine bu eklerden bir *al* eklendi mi olur *ulusal*! Eh, bir kerre *ulusal* demeye başladınız mı, *duygu-al*, ya

da *bölge-al* demek olamayacağından, *ulusal*'ın sonundaki *sal*'ı alıp bunlara takar *duygusal* der, *bölge-sal* dersin, bu da olur arı Türkçe."

Yahya Kemal Türkçesi başlıklı yazısında, şairimizin dil ve şiir anlayışını altı madde hâlinde tesbit eden Banarlı, onun bu yoldaki düşüncelerini, "Yahya Kemal'in şiirinde göze çarpan şey; Türkçe *duyuş* ve *Türkçe duyuş*'u, Türkçe deyiş hâline kalbetmek şeklinde büyük bir millî san'attır" cümlesiyle hulâsa etmiştir.

"Atatürk'ün dilciliğini yanlış yolda yürütmekte ısrar edenlerin balçıkla sıvamaya çalıştıkları en mühim hakikat, Atatürk'ün dil inkılabındaki son karârdır. Bâzı dil fesatçıları, bu hakikatin bilhassa Türk gençliği tarafından öğrenilmesini istemiyor; bunu örtbas etmeğe çalışıyorlar. Bu sebeple, bu noktanın bütün Türk aydınlarınca çok iyi bilinmesinde büyük zarûret vardır" diyen Banarlı, Atatürk'ün öztürkçe'yi tecrübe etmek istediğini, aşırı bir tasfiyecilik yolu tutulduğunu görünce, "Bir çıkmaza girmişizdir, dili bu hâlde bırakamayız; tabî'i yola döneceğiz" dediğini yazıyor. O târihlerde T.D. Kurumu'nun Genel Sekreteri, bu anlayışı bildirme maksadıyla yaptığı konuşmasında, "Dil inkılabındaki maksadın, dilimize yabancı sanılan birkaç bin kelimeyi değiştirerek Türk dilini fakirleştirmek değil, bi'l-akıs Türkçe'yi zenginleştirerek, en geniş kültür mefhumlarına erdirmek" ve bu hedefi buluşun, büyük dâhî Atatürk'ün, "irşâd ve direktifleriyle olduğunu açıkca" anlatmıştı. Atatürk'ün vefâtından sonra ise, yine aynı dilcilerin tasfiyeciliğe döndüklerini, bu en doğru yolu bıraktıklarını, *öztürkçe* adı altında zevksiz ve seviyesiz kelimelerin uydurulmasına hız verildiğini yazan müellifimiz, bunların karşısında, dilde doğru yoldan ayrılmamakta ısrar edenlerin de bulunduğunu kaydediyor :

"Bütün bu hareketler hengâmesinde hakikî ve yaşayan Türkçe'ye sevgiyle ve bilgiyle sâdik kalmış aydınlar da olmuştur : Bunlar :

a) Türkçe'yi daha çok sâdeleştirmek; b) Dilimizin, Türk-

çeleşmiş kelimelerden kurulmuş bir dil olarak, ses ve mîmârî bakımdan tam istiklâlini sağlamak; c) Türk ilim dilini *Türkçe terimler sistemi* dâhilinde geliştirmek; ç) Lisânımızı her bakımdan zengin ve millî bir dil kıvâmına *ulaştırmak* için canla-başla çalışmaktan, bu arada Türkçe'yi yıkanlara karşı savaştırmaktan geri durmamışlardır; fakat onların ilmi ve ilmi olduğu için ağırbaşlı hareket ve tenkidleri, her fırsatta gürültüye boğulmuş, Türkçe ancak aşırı özleştirmeciler sıfatıyla sahneye çıkan mâcerâ adamları elinde zedelenmiştir”.

Yazımızın başından buraya kadar, *Türkçe'nin Sırları'nı* tanıtmaya, okuyanlarımızı bu bakımdan aydınlatılabilmek için, eserdeki fikirleri, yukarıda görüldüğü üzere başlıca üç bölümde toplayarak değerlendirmeye çalıştık. Şüphesiz, bu fikirler zikrettiklerimizden ibâret değildir. Verdiğimiz örnekleri çoğaltan daha birçok misâller bulunduğu gibi, bunlar dışında, Türkçe'nin devlet dili olarak Konya'da, 15 Mayıs, 1277'de Karaman-oğlu Mehmed Bey'in ilânından önce Konya Sarayı'nda Türkçe'mizin devlet dili hâlinde kullanıldığını isbatlayan bilgiler de vardır (S. 211). Böylece, yıllardan beri, Karaman'da yapılan törenlerle de yaygınlaşan bir hatâ ele alınmış oluyor. Eserde, tasfiyecilikle bağdaşmayan, her milletin bağlı kaldığı üslûp şartlarından birinin ele alındığı müterâdif kelime kullanmak lüzumu hakkında *Üç Dilin Sözleri* başlıklı, v.b. makaleler de bulunduğunu hatırlatalım.

Banarlı'nın, *Önsöz*'ünde belirttiği gibi, “Kitaptaki yazıların mühim kısmı, son yirmibeş yıl içinde muhtelif gazete ve mecmûalarda neşrolunmuştur; birkısmı da, Akademik toplantılarda verilen konferanslar ve okunan tebliğlerdir. Bunların hepsi buraya, üzerlerinde yapılan yeni işlemlerle alınmıştır”. Yalnız, kitabın ilk yazısı olan *Bir Dil Konferansı*'nın, bir topluluk karşısında söylenildiği anlaşılıyor. Bu konferansın ne zaman, nerede verildiğine, öteki yazılardan hangilerinin konferans, veyâ tebliğ olduğuna dâir hiçbir kayda rastlamış değiliz. Makalelerden yalnız *İlmi Yenen Bir Vehim başlıklı*sınının *Hürriyet*'te, 14 Nisan 1962'de (S. 101)

28 Yıl Sonra adlı seri yazının 24-31 Temmuz, 1960'da *Yeni Sabah*'da (S. 281 v.d.); *Yahya Kemal Türkçesi*'nin *Hürriyet*'te (S. 123) çıktığı işâret edilmekle yetinilmiştir. Kitaptaki yazıların ne zaman ve nerelerde basıldıkları kaydedilmiş olsa idi, fikirlerin ileri sürüldüğü zaman mühim olduğundan, eser bu bakımdan da kıymetlenmiş olacaktı. *Türkçe'nin Sırları*'nın *İçindekiler* kısmına bakılınca, kırküç yazıdan ibâret olduğu anlaşılıyor. Kitabın başında birinci bölüm diye birşey yoktur; muhtelif yazılar birbiri ardınca, muhtelif başlıklar altında devam ediyor (S. 1-278). Bundan sonra, *Dil İnkılâbından 28 Yıl Sonra*, adı verilen, müstakil bir sayfa ile buraya kadarki yazılardan ayrılan bir bölüm vardır (S. 279-320). Birinci bölümünde işâret edilmeyen kitabın bu ikinci bölümü'nde, yukarıda kaydettiğimiz, *Yeni Sabah*'ta sekiz gün tefrika yoluyla basılan yazılara yer verilmiştir; bu bölümdeki yazıların başlıcaları *İçindekiler* kısmında kaydedilmemiş, bölümü'nün adı yazılmakla yetinilmiştir. Bu yüzden, eserin sonundaki bu bölüm, bizlerde, belki kitabın basımı bittikten sonra eklenmiş bir kısım te'sirini uyandırmaktadır. *İçindekiler*'e bu sekiz yazıyı da katarsak, eserin, elli yazının bir araya toplanmasıyla meydana getirilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Kitabın tertibi bakımından dokunmak istediğimiz bir başka husus, pek çok ad ve ta'biri içine aldığı hâlde, faydalanılmağa kolaylıkla imkân vermediği, *Umûmî İndeks* bölümünden yoksun bulunuşudur.

Türkçe'nin Sırları'nda, dilimizin gelişmesi, incelik güzelleşmesiyle; baltalanıp yıkılmak istenildiğine ilişiği bulunan mes'elelerin pek çoğu ele alınmakla berâber, henüz dokunulmamış bulunanlar da yok değildir. Böyle olması, eksiklerin bulunuşu, hangi mevzûda olursa olsun, her eser için pek tabiidir. Banarlı'nın eserinde değil, dil hakkındaki yazıların hemen hepsinde üzerinde durulmayan mes'elelerden yalnız birine dikkati çekmekle yetineceğiz; bu, ortaya atılan yeni, çok def'a uydurma bir kelimenin mânâsının sınırlanmış, kesinlikle belli edilmiş olmaması, yerliyersiz birçok kelimelelere karşılık olarak kullanılmasıdır. Buna örnek olarak *aşama*, Moğolca bir ek getirilerek uydurulan *düzey* kelimeleri

alınabilir. Aralarında ince mânâ ayrılıkları bulunan *inkışaf* (açılma, görünme, meydana çıkma), *terakkî* (yükselme, ilerileme), *merhale* (bir günlük yol, iki konak arası), *safha* (yüz, birşeyin görünen dış tarafı) gibi kelimelerin ne yabancı dildeki şekilleri, ne Türkçe karşılıkları kullanılarak, *birşeyin üstüne çıkmak, atlamak ve geçmek* mânâsına gelen *aşma* masdarından türetilen *aşama* kelimesi, bunların hepsi için bu bir tek kelime hâlinde kullanıyor. Bu, fikirlerin inceden inceye anlatılma kudretini engelleyen, fikirlerin kısırlaşmasına yol açan, kaçınılması gerekli mes'elelerden biridir. Dilimizde çoğunun Türkçe karşılıkları olan *seviye*, *safha*, *sâha*, *zemin*, *merhale*, *derece*, *meşdan* gibi aralarında mânâ farkı bulunan bu kelimelerin hepsi için yine bir tek kelime kullanılmaktadır: *Düzey!* İşin acı tarafı, radyo ve televizyon da, gaflet içinde, fikirleri kısırlaştıran, hattâ anlaşılmaz hâle getiren bu gibi kelimelerin propagandasında aracılık etmiş olmasıdır.

Radyo'da, *Türk Mezarı* diye anılmakta olan *Ca'ber* kalesi'nin *Caber* şeklinde yanlış söylenilişine ilişen Banarlı'ya, bir zaman Lise edebiyat programlarından, gerici damgası vurularak sınır dışı edilen; aslında Tanzimat devri şahsiyetleri arasında, yaptığı yeniliklerle kendini ayakta tutan, şüurlu milliyetçi Nâci'yi hatırlatmıştır. Banarlı, bu münâsebetle, Nâci'nin, *Ca'ber*'i, telâffuz şeklini, Türk Arûzu ile nasıl perçinleştirdiğini gösteren,

Ben ki bir Türk'üm unutmam Ca'ber'i,
Türk olan ni'met-şinâs olmak gerek
Var yeri gitsem Mezâr-ı Türk'e dek

mısrâlarını kaydederek, "... Şunu haber vereyim ki, Avrupaî Türk şiirinde ilk def'a *Ben bir Türk'üm* diyen Muallim Nâci'dir" diyor (S. 276). Bu mısrâlar, Nâci'nin 1891'de yazdığı *Ertuğrul Bey Gâzî* adlı şiirine âittir. Bu eserini Abdülhamid'e sunması üzerine, 27 Şa'bân, 1308 (7.IV.1891) târihli Mâbeyn tezkiresinden anlaşıldığı gibi, Nâci'ye *Târih-nüvis-i Âli Osman* ünvânı, Osmanlı târihini yazma vazifesi verilmiş,

epeyi büyük maaş bağlanmıştı¹⁰. Bizim ilişeceğimiz, 1891'den, dolayısıyla Nâcî'den önce, Avrupâî Türk şiirinde, Türk'lüğümüzle ögünen şiirler bulunduğudur. Buna örnek olarak, Kemal Paşa-zâde Said Bey'in, Nâcî'den dokuz yıl önce yazmış bulunduğu,

Arapça isteyen Urbân'a gitsün
Acemce isteyen İran'a gitsün
Firengiler Firengistân'a gitsün
Bunu fehmetmeyen câhil demektir
Ki biz Türk'üz, bize Türki gerekir

kıt'asını örnek gösterebiliriz¹¹.

Banarlı'nın, yer yer şiirleşen, neklettği fıkralarla bizi kendine çeken âhenkli nesri dolayısıyla, *Türkçe'nin Sırları*'ni zevkle okuyoruz; birçok bahislerde his, hayâl, fikir ve mantık, bilgi kaynaşmış hâlde bulunduğundan, hem duygulanıp düşünüyor, gâh dünde gâh yarında yaşıyor, hem birçok millî mes'elelerimize dâir bilgi edinmiş oluyoruz. Acı gerçekler mizah ve şiir yoluna dökülerek, çekicilik ve tatlılıkla önümüze serilmiştir; şiirleşen ifâdeleri kitabın *Beyaz Lisan, Güzel Ev'in Hikâyesi, Rakseden Dil, Türkçe'nin Gül Bahçeleri, Hayâl'in Ölümü* v.b. başlıklarında bile bulmak mümkündür. Baştan sona kadar, Türkçe hakkındaki yazıları topluca içine alma bakımından bu tarz eserlerin edebiyatımızda ilk örneği sayabileceğimiz *Türkçe'nin Sırları*'nın, birçok millî mes'elelerimizde görüldüğü gibi alâkasız kalınmayarak dikkat ve ibretle okunmasını dilemekteyiz ve pek çok okuyucu bulup, tutunan eserlerin başta gelenlerinden olacağını umuyoruz.

Ankara — 22 Eylül, 1972

¹⁰ Bu eserin yazma nüshasına, ne zaman basıldığına dâir, v.b. hususlarda bilgi edinmek için, *İslâm Ansiklopedisi*'ne yazdığımız Nâcî, Muallim maddesine bakılabilir.

¹¹ Sâid Bey'in bu şiiri ve yazılan cevap, *Cevâb'ül-Cevâb* başlıklı şiirleri için bkz., *Tercemân-ı Hakikat*, nu. 1180, 1181; 22 ve 23 Mayıs, 1882.

Kitaplar :

Prof. Dr. Faruk Timurtaş, *Millî Üniversite ve Reform*, İstanbul, 1972 Minnetoğlu Yayınevi, 172 sayfa, 10 TL.

Yazar, kitabını yıllardan beri (11 Temmuz, 1965-5 Mayıs, 1972 târihleri arasında) üniversite ile ilgili konularda yayınladığı yazılardan yaptığı seçmeleri bir araya toplamakla meydana getirmiştir.

Kitap, *Üniversite ve Reform*, *Üniversiteler ve Boykotlar*, *Anarşi*; *Üniversite ve Gençlik*; *Çeşitli Mes'eleler* olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır. Eserde hâkim olan umûmî hava, mes'eleleri ilmî ve milliyetçi görüşle ele almaktır.

Birinci bölümde reformu gerektiren sebepler ve bunun nasıl olacağı üzerinde durulmuştur: "Üniversitelerde reform yapma arzusu dört-beş yıl önce, husûsiyle 1968 öğrenci hareketlerinden sonra doğmuş ve son üç yıl içerisinde şiddetlenmiştir. Bunda, memleketi felâkete götüren hâdiselerin üniversiteler içerisinde cereyan etmiş olması ve muhtariyetin yanlış anlaşılması büyük rol oynamıştır denebilir." (S. 13). Böyle bir girişten sonra müellif, reformun mânâsı ve rûhunu şöyle anlatmaktadır: "Üniversite reformunun gâye ve maksadı, sâdece şekli bâzı değişiklikler yapmak değil, ilim zihniyeti ve ilim ahlâkını yerleştirecek, millî şuûru meydana getirecek bir köklü islâhat şeklinde düşünülmelidir."; "Üniversite özerkliğini müessesenin mânevî şahsiyetine ve" ilm'e verildiğini idrak etmeyip bunun binalar, yâni taş-toprak için konduğunu sananlar üniversiteye de, ilme de, millete de kötülük etmişlerdir." (S. 17, 27).

Kitabın ikinci bölümünde boykot ve işgâl hareketlerini, mâsum öğrenci isteklerinden ileri geldiğini sanmanın safdillik olacağı, bu hareketlerin tamâmiyle politik ve ideolojik olduğu izâh ediliyor. Bir başka ifâde ile, tam mânâsıyla bir aşırı sol hareketin varlığı anlatılmak istenmiştir.

Üniversite ve Gençlik başlığını taşıyan üçüncü kısımda, yüksek okul gençliğinin vasıflarını yazarın kaleminden dinleyelim; “Gençliği buhrandan, tahripçilikten kurtarmak, onlara milli ve mânevî değerleri tam olarak vermekle sağlanabilir. Bunun için çalışmalı, milli eğitimimizi ilkokuldan itibaren topyekün bu gâyeye göre islâh etmeli ve geliştirmeliyiz. Asıl reform işte budur.” (S. 118).

Çeşitli mes’eleler dokunulan son bölümde, maârifimizin yeterli olmadığına işaret edilmekte ve gençliğe şöylece öğüt verilmektedir: “Zararlı ideolojiler ve cereyanlar karşısında dimdik durabilmenin yolu, millet ve vatanın bütünlüğüne, demokrasiye, Türk kültürüne bağlı olmak, millî değerlere inanmak, tarih ve geleneklerden kuvvet almak, kısacası Türk milliyetçisi olmaktır. Türk Milleti’ni yükseltmek ancak milliyetçi olmakla mümkündür. İlericilik, devrimcilik (İnkilâbcılık) ve Atatürkçülük de budur. Türk milliyetçiliği dışındaki her görüş, fikir, cereyan ve ideoloji hem gençler, hem memleketimiz ve milletimiz için zarardan başka birşey değildir.”

Buraya kadar içindekileri tanıتماğa çalıştığımız *Millî Üniversite ve Reform* adlı kitap, yazarı tarafından tamâmen, objektif görüşle kaleme alınmış olup, çok sâde dil ve okuyanları çeken sohbet ifâdesiyle yazılmıştır. On yıldır devâm edegelen günlük olayları bir araya getiren böyle kıymetli bir eseri bizlere kazandırdığı için sayın büyüğümüz F. K. Timurtaş’a üniversite gençliği adına içten teşekkür ve tebriklerimizi bildiririz.

M. Münir ATALAR

DÄVET

Bir düğün alayı sokak ve yollar;
Gelen gider, giden dönmez bir daha.
Uzanır sonsuza dermansız kollar,
Uzanır dermansız kollar çarmıha.

İlerler her gölge silinir yolda,
Sağda gülen yüzler hıçkırır solda
Bir ses der, bu yolda sen de kaybol da
Âlâm-ı ufka dal, dönme bir daha.

Mehmet BAYRAKTAR

İSTEK

Bu soğuk mermerde sıkılan ruhum,
Sonsuzluğa kanat germek istiyor,
Sanki dalgalarla boğuşan Nûh'um,
Gemim erilmeze ermek istiyor...

Saklansın, saklansın rûhum bedenden,
Soyun, soyun beni, bendeki benden;
Çıkarın cevheri şu kirli tenden,
İçim onu Hakk'a vermek istiyor...

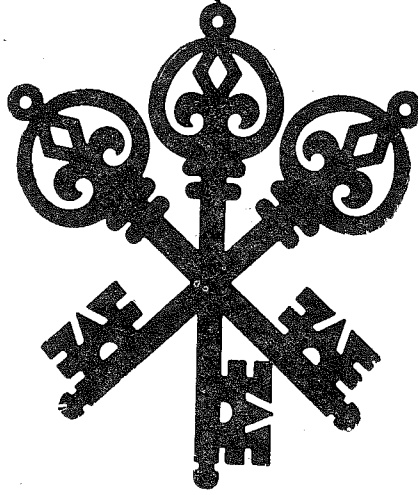
Attilâ ÖZÇELİK

TÜRKİYEDE
HÜRRIYET
OKUNUR

VAKIFLAR
İNSANLARDAKİ HAYIR DUYGUSUNUN
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
HALKA HİZMET DUYGUSUNUN
SONSUZLAŞMASIDIR.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

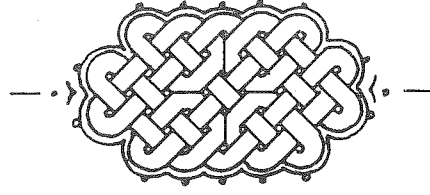

TÜRKİYE İŞ BANKASI

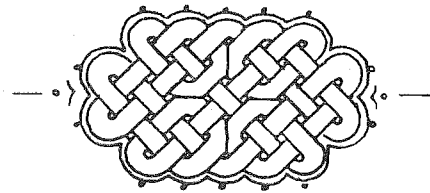
KÜLTÜR YAYINLAR.

Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi	Mustafa Cezar	300.—
Dünya Sanat Tarihi	Adnan Turani	300.—
Sanatı Görmek	N. Yurtsever - Z. Güvemli	125.—
Şahnâmelerden Seçme Minyatürler	—	75.—
Komutan Atatürk	Celâl Erikan	60.—
Türk Tiyatrosu (Meşrutiyet Dönemi)	Metin And	25.—
Türk Tiyatrosu (Tanzimat Dönemi)	Metin And	30.—
Kitabın Evrimi	Orhan Öcal	40.—
İnsanlar ve Köprüler	İsmail İşmen	75.—
XIX. ve XX. Yüzyıllarda Büyük Devetlerin Yayılma Siyasetleri ve Milletlerarası Önemli Meseleler	Reşat Sagay	35.—
Türk Süsleme Sanatı	Hüsnü Züber	20.—
Şairlerin Seçtikleri	Antoloji - Ü. Y. Oğuzcan	20.—
Bektaşî Dedikleri	M. Eloğlu - O. Tansel	10.—
İkbâl'den Şiirler	Ali Nihat Tarlan	15.—
Dostlar Beni Hatırlasın	Âşık Veysel Şatıroğlu	15.—
Denemeler	Suut Kemal Yetkin	15.—
Eski Mısır Şiiri	Talât S. Halman	10.—
Şarkılar Kitabı	Heine - B. Necatigil	15.—
Nasreddin Hoca	Mehmet Önder	10.—
Okul Öncesi Eğitim ve Çocuklarımız	Cezmi Tahir Berktin	10.—
Problemlî Çocuklar ve Problem Sebepleri	Cezmi Tahir Berktin	15.—
Tarih Boyunca Türk Atasözleri	Aydın Oy	20.—
Türke Doğru	İsmail Hakkı Baltacıoğlu	20.—
Doğru mu? — Yanlış mı?	Faruk Yener	15.—
Mevlâna - Mesnevi'den Hikâyeler	Mehmet Önder	10.—
Rübailer	Ümit Yaşar Oğuzcan	15.—

ÜLKER BİSKÜVİLERİ FABRİKASI

*Milli kültürümüze hizmet
eden müesseselere yardım
etmekle iftihar duyar.*

EREĞLİ
DEMİR VE ÇELİK

Tabipsiz
kalite

EREĞLİ
DEMİR VE ÇELİK
FABRİKALARI

Mamullerinde

SİPARİŞLER İÇİN
ANKARA : 17 71 56
İSTANBUL : 45 05 94
İZMİR : 25 377
ADANA : 74 72

Türkçemizin ve Edebiyatımızın
yarını için çalışanlara

Kubbealtı Akademi Mecmûası'nın 1. sayısındaki Beyannâmemizde belirtildiği gibi, bize gönderilen şiirler serbest söyleyiş şiirleri olmalıdır.

Biz genç şâirlerimizden ya Âşık tarzının, yahud Dîvan-Tanzimat ve Millî edebiyat cereyânı devirlerinin belirli nazım şekilleriyle söylenmiş, vezinli, kafiyeli, şekilli şiirler bekliyoruz.

Maksadımız Türkiye'nin bir tek mecmûasında olsun edebiyatımızın mâzisi ile olan bağı koparmamaktır. Biz, bu bağı koparmamak rûhunu muhâfaza eden şâirlerimizden şiir bekliyor; onlarla berâber olmak istiyoruz. Bu notu bize gönderilen çok sayıda aykırı yazılar dolayısıyla kayda lüzum görüyoruz.

Şiirlerde dil, milletimiz tarafından son 50 yılda kullanılan en sâde ve tabii bir konuşma ve yazı dili olacak. Bu şiirlerde uydurma kelimelere de şüphesiz, yer verilmeyecektir.

Muhterem Okuyucularımıza :

Mecmûamızın 1. yılına âit 4 nüshası, cildli olarak hazırlanmıştır. Fiyatı 25 L. dir. P.K. 107 Beyazıt-İstanbul adresinden isteyiniz.